

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.

Заснований у 2011 році . Виходить раз на два тижні.

Головний редактор О. Онищенко, академік НАН України. *Редакційна колегія:* В. Горвий (заступник головного редактора), Н. Іванова, Ю. Половинчак, Т. Дубас

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Громадська думка про правотворення

/Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу
правової електронної інформації/

№ 2 (38)
(лютий 2013 р.)

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....	3
Президент підписав Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації».....	3
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС.....	4
Н. Тарасенко, власкор. СІАЗ НБУВ.....	4
Законодавчий «сценарій» для української мови – можливі варіанти.....	4
М. Грет, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ.....	23
Новітні підходи до вищої освіти.....	23
Л. Присяжная, науч. сотр. НЮБ НБУВ.....	29
Плюсы и минусы «виртуального» кадастра Украины.....	29
Т. Горенко, старш. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. екон. наук.....	33
Судебная система вынесла приговор за исполнение полномочий госслужащему.....	33
О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ.....	36
Аптечні кіоски «наказали довго жити»?.....	36
Е. Войцеховская, мл. науч. сотр. НЮБ НБУВ.....	42
Будущее трансплантологии в Украине: проблемы и перспективы.....	42
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....	45

КИЇВ 2013

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації»

З лютого набрав чинності Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI . Цим Законом визначаються загальні засади благодійної діяльності в Україні, забезпечується правове регулювання відносин у суспільстві, спрямованих на розвиток благодійної діяльності, пропаганди гуманізму і милосердя, забезпечуються сприятливі умови для утворення й діяльності благодійних організацій.

Сферами благодійної діяльності в Законі визначаються освіта, охорона здоров'я, екологія, запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, опіка та піклування, культура і мистецтво, спорт, стимулювання економічного зростання та багато іншого.

Варто зауважити, що на відміну від європейських країн, у яких ухвалено понад 50 законів, якими регулюються різні аспекти діяльності благодійних фондів, в Україні набувши чинності Закон фактично єдиний нормативний документ у цій сфері, який розроблявся з 2008 р. Недостатня урегульованість цього питання знайшла своє відображення в даних щорічного світового рейтингу благодійності, який у грудні 2012 р. презентувала британська організація Charities Aid Foundation. Україна посіла 111-те місце, що на шість позицій нижче, порівняно з 2011-м.

Президент Асоціації благодійників України О. Максимчук зазначив, що серед позитивних норм нового Закону варто відзначити спрощення процедури реєстрації благодійних організацій і скорочення термінів. «Реєстрація дотепер відбувалася Міністерством юстиції і органами юстиції. В новому ж законі передбачається реєстрація реєстраційним офісом, реєстраційною палатою, яка так само є під Міністерством юстиції, але вже безпосередньо реєстратором, що реєструє приватних підприємців, фірм.

Реєстрація, і ліквідація благодійних фондів будуть дуже подібні до суб'єктів підприємницької діяльності. Це добре, бо є уніфікація якихось реєстраційних процедур», – зазначив О. Максимчук.

У той же час, за словами президента Асоціації благодійників України, цей Закон, як і будь-який інший, не є самодостатнім. «Ми, наприклад, зараз як асоціація благодійників створюємо робочу групу і будемо лобювати закон про відсоткову філантропію. Це можливість фінансувати недержавний сектор (і громадські організації, і благодійні) кожним громадянином, який платить податки в цій державі. Такі закони запущені зараз у Словаччині, у Польщі, в Угорщині, у Балтійських країнах».

На думку багатьох експертів, законодавству України в благодійній сфері бракує поширеного в Східній Європі принципу відсоткової філантропії, коли

платники податків самостійно визначають, на розвиток якої з громадських організацій слід спрямувати їх податки. Крім того, загальновідомою проблемою є непрозорість функціонування благодійних фондів, через що жертвування грошей на благодійність в Україні не вселяє довіру. Отже, фахівці даної сфери покладають значні сподівання на те, що Закон України «Про благодійність і благодійні організації» повинен зробити діяльність благодійних організацій абсолютно прозорою.

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Н. Тарасенко, власкор. СІАЗ НБУВ

Законодавчий «сценарій» для української мови – можливі варіанти

Українське законодавство про мову бере початок від 24 березня 1918 р., коли було прийнято Закон Центральної Ради про запровадження української мови в банківській і торговій сфері. У ньому зокрема вказувалося: «Всякого роду написи, вивіски... повинні писатися державною українською мовою...». У пункті 3 проголошено: «Мовою в діловодстві має бути державна українська».

3 січня 1919 р. Директорія видала закон про державну українську мову в УНР та про обов'язкове використання української мови у діловодстві Української академії наук. Однак із втратою незалежності Української Народної Республіки ці закони перестали діяти.

21 вересня 1920 р. Рада Народних Комісарів УРСР ухвалила декрет про українську мову – її запроваджено як предмет у школах і введено до використання у державних закладах та установах. Наступного року ВУЦВК затвердив «Кодекс законів про народну освіту в УРСР», де сказано, що «українська мова як мова більшості населення України, особливо на селі, і російська мова як мова більшості населення в містах і загальносоюзна мова, мають в УРСР загальнодержавне значення і повинні викладатися у всіх навчально-виховних закладах Української Соціалістичної Радянської Республіки».

1 серпня 1923 р. Раднарком УРСР видав Декрет «Про заходи забезпечення рівноправності мов і сприяння розвитку української мови». В Україні 1925 р. вийшла серія постанов про українізацію. У цих документах йшлося про відкриття шкіл з українською мовою навчання, збільшення кількості видань різної літератури, зокрема підручників, газет, журналів, українською мовою, вивчення української мови державними службовцями, переведення діловодства на українську мову тощо. На початку 30-х років українізація помітно гальмується, її здобутки ліквідуються, а 22 листопада 1933 р. ЦК КП(б)У ухвалює постанову про її припинення. Почався зворотний процес звуження функцій української мови та витіснення її російською.

1989 р. було конституційно закріплено державний статус української мови в Україні, а 28 жовтня 1989 р. прийнято Закон «Про мови в Українській РСР», який, однак, окреслюючи сфери застосування української мови, передбачає, що практично всюди замість неї можуть використовуватися російська чи інші мови:

Стаття 2. Державною мовою Української Радянської Соціалістичної Республіки є українська мова. Українська РСР забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя.

Стаття 4. Мовами міжнаціонального спілкування в Українській РСР є українська, російська та інші мови.

Стаття 5. Громадянин вправі звертатися до державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій українською [...], російською мовою або мовою, прийнятою для сторін. [...] Рішення по суті звернення оформляється українською мовою чи іншою мовою роботи [...]. За бажанням громадянина таке рішення може бути видане йому в перекладі російською мовою.

Стаття 6. Службові особи державних, партійних, громадських органів, установ і організацій повинні володіти українською і російською мовами, а в разі необхідності – а іншою національною мовою [...]. Незнання громадянином української або російської мови не є підставою для відмови йому у прийнятті на роботу.

Стаття 8. Будь-які привілеї чи обмеження прав особи за мовною ознакою, мовна дискримінація неприпустимі.

Стаття 10. Акти найвищих органів державної влади та управління Української РСР приймаються українською мовою і публікуються українською і російською мовами.

Стаття 11. Мовою роботи, діловодства і документації, а також взаємовідносин державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій є українська мова, [... однак] може бути і національна мова більшості населення тієї чи іншої місцевості.

Стаття 13. Технічна і проектна документація в Українській РСР виготовляється українською або російською мовою.

Стаття 14. Офіційні документи, які посвідчують статус громадянина, – паспорт, трудова книжка, документи про освіту, свідоцтво про народження, про одруження, а також документи про смерть особи виконуються українською і російською мовами.

Стаття 26 та 27. Мовою виховання в дитячих дошкільних установах та загальноосвітніх школах є українська мова, [... однак] можуть створюватись загальноосвітні школи, в яких навчальна і виховна робота ведеться мовою, спільно визначеною батьками школярів. Вивчення в усіх загальноосвітніх школах української і російської мов є обов'язковим.

Стаття 30. Результати науково-дослідних робіт оформляються українською або російською мовою.

Відповідно до ст. 10 Конституції України українська мова є єдиною державною мовою України. «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом».

Крім того, ще шість статей Основного закону України – 11, 12, 92, 103, 127 та 148 – теж певною мірою стосуються функціонування української та інших мов в Україні та мовних потреб українців, що мешкають поза межами України.

Рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України у п. 3 установчої частини рішення та п. 1 основної частини рішення зазначено таке:

Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя.

Українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо). Поряд з українською мовою можуть використовуватися й інші мови.

Відповідно до чинних законів питання застосування української мови визначено щодо розгляду звернень громадян; діяльності Збройних сил України та Національної гвардії України; видання друкованої продукції, призначеної для службового та ужиткового користування, що розповсюджується через державні підприємства, установи і організації (бланки, форми, квитанції, квитки, посвідчення, дипломи тощо); висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації; оформлення митних документів тощо.

Володіння державною мовою є обов'язковою умовою для прийняття до громадянства України.

Згідно з чинним Законом Української РСР «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 р. службові особи державних органів, установ і організацій повинні володіти українською мовою.

Відповідно до Закону України «Про освіту» в редакції від 23 березня 1996 р. (ст. 7) та Закону України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 р. (ст. 7) встановлено, що мовою виховання в дитячих дошкільних установах, мовою навчання і виховання в загальноосвітніх школах, професійно-

технічних училищах, середніх спеціальних і вищих навчальних закладах є українська мова.

Володіння українською мовою є однією з обов'язкових умов для зайняття декількох державних посад (Президента, судді та судді Конституційного Суду України).

Незважаючи на конституційність статусу української мови, мовна ситуація та проблема статусу мов в Україні постійно перебувають у центрі уваги й протистояння різних політичних сил. Зазвичай партії та виборчі блоки зосереджують увагу на питаннях мовної політики під час виборчих кампаній. Здебільшого порушуються питання щодо перегляду статусу російської мови, надання їй статусу державної або офіційної. Найпосплідовнішим провідником цієї ідеї є Президент В. Янукович та Партія регіонів, які у своїх передвиборних програмах традиційно дотримувалися ідеї надання російській мові статусу державної. У програмі В. Януковича з 2010 р. значиться девіз «Дві мови – одна країна!». Можна пригадати, що в березні 2012 р. було заявлено, що найближчим часом Україна ухвалить закон про дві державні мови – українську та російську: «У цьому зацікавлена Україна, в цьому зацікавлені люди, в цьому зацікавлене населення, яке розмовляє в основному двома мовами – українською та російською», – зазначав Президент. Тему державного статусу російської мови він порушував вже не як в попередні роки – через «єдність в розмаїтті», а з точки зору «реального утвердження в Україні європейських стандартів демократії, неухильного забезпечення прав і свобод людини», Президент посилався на норми «міжнародного права, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин».

У програмі Партії регіонів, з якою вона йшла на парламентські вибори-2012, також передбачено «надання російській мові статусу другої державної».

Утім, реальні кроки в напрямі зміцнення позицій російської мови «регіонали» розпочали ще напередодні виборів, ініціювавши прийняття Закону України «Про засади державної мовної політики», який вступив у дію з 8 липня 2012 р. Закон зміцнив позиції російської мови та мов інших національних меншин у регіонах, де частка носіїв таких мов у загальній масі населення становить 10 % і вище.

Ухвалення документа загострило політичну ситуацію в країні. З перших днів дії Закону почалися проблеми з його втіленням. Наприклад, Ізмаїльська міська рада, визнавши російську регіональною мовою, відмовилася надати аналогічний статус болгарській мові. А голова Донецької облради А. Федорук застеріг ради нижчого рівня: якщо в них з'явиться бажання визнати регіональними інші мови, окрім російської, наприклад грецьку, то вони мають спочатку відшукати джерела фінансування такої ініціативи. На перешкоди наткнулися і в Берегові Закарпатської області, де не змогли виконати пункт про обов'язкове володіння держслужбовцями регіональною мовою. Виявилося, що в місті, яке традиційно вважається угорськомовним, таких чиновників – лише третина від необхідної кількості.

Однак це не завадило наданню російській мові статусу регіональної обласними радами – Дніпропетровською, Донецькою, Запорізькою, Луганською, Одеською, Херсонською, Харківською, Миколаївською, а також міськими Ізмаїльською, Одеською, Миколаївською, Севастопольською, Луганською, Запорізькою, Донецькою. Статус регіональної російській мові надала Харківська міська рада. Крім того, російську мову підтримали в Ялті і Красному Лучі.

У свою чергу, Тернопільська облрада відмовилася визнавати «мовний» закон і звернулася до Конституційного Суду з вимогою визнати його неконституційним. Аналогічні рішення прийняли Івано-Франківська Львівська облради.

Президент В. Янукович, зважаючи на неоднозначне сприйняття суспільством Закону України «Про засади державної мовної політики», доручив Кабінету Міністрів створити робочу групу для розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавства про порядок застосування мов в Україні. Групу з доопрацювання «мовного закону» очолила тодішній віце-прем'єр з гуманітарних питань Р. Богатирьова. До складу групи увійшли 42 учасники, які розділилися на дві підгрупи – під керівництвом экс-президента Л. Кравчука та ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Л. Губерського.

Головною метою робочої групи було узгодження чинного мовного закону з Конституцією України та Європейською хартією регіональних мов або мов меншин. Передусім, експерти змінили назву закону – запропонований законопроект називається «Про порядок застосування мов в Україні». Окрім того, документ зазнав цілої низки принципових змін.

Зокрема, з нього були видалені положення про мовне самовизначення. За словами члена робочої групи з доопрацювання закону, професора Національного університету «Києво-Могилянська академія» В. Василенка, автори чинного закону неправильно трактували мовну Хартію. Як пояснив експерт, у Хартії ідеться лише про принцип недискримінації на мовному ґрунті, а не про мовне самовизначення. На думку В. Василенка, таке самовизначення є не більш логічним, ніж «податкове самовизначення».

Робоча група також відкорегувала визначення принципових понять: «державна мова», «рідна мова», «регіональна мова», «мова меншин».

Згідно з документом, за українською мовою зберігається статус державної. Її використання є обов'язковим у судо- і діловодстві, у діяльності органів державної влади, збройних сил, у сфері науки і освіти, рекламі. Більше того, пропонується обов'язкове тестування держслужбовців на знання державної мови, запровадження обов'язкового кваліфікаційного екзамену з української мови для чиновників усіх рівнів.

При цьому встановлюється 75 % квота мовлення українською мовою для загальнонаціональних теле- і радіоканалів. Передачі та фільми, виготовлені на інших мовах, повинні бути дубльовані, озвучені або забезпечені субтитрами державною мовою.

До регіональних мов, згідно з новою редакцією закону, будуть належати: білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, караїмська, кримсько-татарська, кримчацька, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, російська, румунська, словацька та угорська.

Відзначається, що їм може бути надана держпідтримка, але лише в тому випадку, якщо на конкретній території проживає не менше 30 % носіїв такої мови. Зокрема, зібравши підписи як мінімум 30 % членів територіальної громади, місцева рада звертається до обласної ради з проханням просити перед парламентом про «підтримку або захист регіональної мови або мови нацменшин».

У свою чергу, облрада протягом 30 днів звертається з таким клопотанням до Верховної Ради, яка «приймає закон про підтримку та захист регіональної мови або мови національної меншини в межах територіальної громади села, селища або міста». За умови надання статусу регіональної на певній території ця мова використовується паралельно з державною.

Для підтримки мов нацменшин є й інші пропозиції. Наприклад, для Кримської автономії запропоновано окремо розглянути заходи щодо захисту кримськотатарської мови та внести їх як окремий пункт до законопроекту.

Противники законопроекту заявили, що він не здатен забезпечити використання мов національних меншин в Україні. Серед членів робочої групи такої думки дотримувався, зокрема, директор української філії Інституту країн СНД В. Корнілов. Він вважає, що запропонований документ «звужує можливості використання регіональних мов і порушує права громадян». «В окремих регіонах російська зможе використовуватися як регіональна разом із державною, незважаючи на квоту в 30 %. Однак це обмеження робить неможливим використання інших регіональних мов. До того ж процедурно домогтися цього стає дуже складно – збір підписів, звернення до місцевих рад», – зазначив В. Корнілов.

Автор мовного закону В. Колесніченко назвав діяльність робочої групи провальною. «Вона була створена для внесення поправок в мій закон. А її члени, більшість з яких, м'яко кажучи, українофіли, із самого початку стали на шлях конфронтації і розробили абсолютно нову редакцію», – вважає політик. В. Колесніченко також назвав документ «гідотою» і заявив, що його прийняття може «призвести до громадянської війни».

Підгрупою Л. Губерського був розроблений проект концепції державної програми розвитку і функціонування української мови, покликаний забезпечити її повноцінне використання в різних сферах. Зокрема, у документі для цього пропонується розробити нову редакцію українського правопису, створити центри і регулярні курси вивчення української мови для держслужбовців, військових та інших громадян країни, а також мігрантів.

Крім того, розробники концепції пропонують забезпечити навчальні заклади літературою та підручниками державною мовою, підготувати комплексний онлайн-курс щодо її вивчення, встановити надбавки до зарплати вчителям української мови

і літератури та викладацькому складу молодшої школи, забезпечити підтримку книговидавництва українською і функціонування української мови у сфері кінематографії.

Окремим пунктом зазначається необхідність розробки «дієвих механізмів контролю над дотриманням мовного законодавства». Зокрема, пропонується накладати штрафи на чиновників, які у своїй роботі не використовують українську мову як державну.

Член робочої групи, директор Інституту літератури ім. Шевченка М. Жулинський зазначив, що при складанні документа розробники спиралися на закон Французької республіки 1994 р. про французьку мову, у якому передбачена відповідальність за порушення мовного закону – від солідних штрафів до шести місяців тюремного ув'язнення.

«Не впевнений, що Україна буде готова ввести кримінальну відповідальність, але адміністративна повинна бути обов'язково, зокрема, для чиновників, які у своїй роботі не використовують українську мову як державну», – запропонував експерт.

Було розроблено також порядок фінансування заходів з розвитку української мови, яке заплановано здійснювати за рахунок державного та місцевого бюджетів. Зокрема, з держбюджету передбачається витратити 582 млн 239 тис. грн: у 2013 р. – більше 168 млн грн, у 2014 р. – понад 220 млн грн, у 2015 р. – понад 192 млн грн. З місцевих бюджетів на ці цілі пропонують виділити до 2015 р. понад 1 млн грн.

Обидва документи, розроблені робочою групою, були передані в Кабмін, де їх обіцяли розглянути «у найближчий час без затримок», однак вони так і не були розглянуті Верховною Радою.

Тим часом мовне питання й надалі лишається каменем спотикання українських політиків. Боротьба за українську мову або проти неї, як і раніше, залишиться одним з головних приводів для парламентських баталій. За період функціонування нової Верховної Ради в парламенті зареєстровано, як мінімум, сім нових законопроектів, спрямованих на регулювання мовної сфери. Деякі з них – наприклад, «опозиційний» проект В. Яворівського, М. Матіос та І. Фаріон – отримали досить широкий розголос, інші залишилися практично непоміченими.

Чотири із семи згаданих проектів передбачають скасування чинного Закону України «Про основи державної мовної політики». Найлаконічнішим автором став «б'ютівець» В. Кириленко (проект закону № 1190 від 29 грудня 2012 р.), який запропонував просто визнати нинішній закон недійсним, оскільки він суперечить Конституції, Європейській хартії регіональних або міноритарних мов і, до того ж, прийнятий із грубими порушеннями українського законодавства.

Інші автори пішли далі, розробивши свої варіанти закону або доповнень до нього. Об'єднуючою рисою всіх цих документів є посилення тією чи іншою мірою позицій державної мови. Насамперед у роботі державного апарату – як, наприклад, у проекті закону позафракційного депутата І. Палиці (№ 1102 від 17.12.2012 р.). А брати Балого разом з В. Петьовкою хочуть не тільки повернути

держмову в держоргани, але й доповнити діючий мовний закон нормою, яка гарантувала б перевірку знання української для чиновників, суддів, працівників прокуратури, військовослужбовців та інших держслужбовців.

Ще ширшим використання української бачить М. Катеринчук (законопроект № 1144 «Про державну мову України»). Згідно з його документом, крім держслужби, використання української повинно бути закріплено в діловодстві, оформленні документів, найменуваннях усіляких установ і організацій тощо. Також українська повинна повернутися в рекламу, на телерадіоканали і в ЗМІ. За винятком випадків, коли вони створювалися спеціально для мовлення або видавничої діяльності іноземними або міноритарними мовами.

Трохи осібно стоїть проект экс-спікера Верховної Ради В. Литвина. Треба зазначити, що порівняно з іншими проектами В. Литвина прописаний досить непогано. У ньому заново визначаються ознаки наявності регіональної мови – не менше ніж 15 % носіїв від загальної кількості громадян, які проживають у регіоні. Чітко прописується, хто і як може ініціювати заходи, спрямовані на використання такої мови. Також вказуються рамки її використання, що, з одного боку, твердо закріплює чільний статус державної мови, а з іншого – прибирає існуючу нині правову колізію. Адже за Конституцією українська є головною мовою в країні, але, за законом В. Колесніченка, знати її не обов'язково: все повинно бути доступно і регіональними мовами, а по суті, однією з них – російською.

Найбільший резонанс викликав законопроект № 1233 від 10 січня 2013 р., авторами якого стали депутати від опозиції: В. Яворівський (ВО «Батьківщина»), І. Фаріон (ВО «Свобода») та М. Матіос (партія УДАР). Законопроект «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні» передбачає, що «будь-яка інша мова, що застосовується в Україні, окрім української як мови титульної нації та мов інших корінних народів України, є іноземною мовою».

Законопроект передбачає доволі широке розуміння поняття «міноритарної» мови. Це мова, відмінна від української та яку традиційно застосовували в межах території України громадяни України, що становлять кількісно меншу групу, ніж решта населення України. Діалекти та говірки української мови, а також мови мігрантів не є регіональними («міноритарними») мовами.

Відповідно до законопроекту, будь-які заходи на розвиток, застосування і захист мов національних меншин чи регіональних (міноритарних) мов не повинні здійснюватися на шкоду українській мові як державній (офіційній) та не повинні перешкоджати її вивченню.

У документі передбачено, що «спроби запровадження офіційної багатомовності на національному рівні всупереч Конституції України і встановленій конституційній процедурі є діями, спрямованими на розпалювання міжетнічної ворожнечі, мовний розкол країни, порушення конституційного ладу і територіальної цілісності України». «Публічне приниження чи зневажання

української мови є неприпустимими нарівні з наругою над державними символами України», підкреслюється в проекті закону.

Законопроект передбачає обов'язкове вільне володіння українською мовою та підтвердження необхідного рівня володіння нею для того, щоб громадянин України обійняв посаду, зокрема Президента України; депутатів всіх рівнів; члена Кабінету Міністрів; уповноваженого Верховної Ради з прав людини; члена Національної ради з питань телебачення і радіомовлення; члена Вищої ради юстиції; члена Центральної виборчої комісії; суддів; державного службовця.

Зазначається, що рівень володіння українською мовою, необхідний для того, щоб обійняти відповідну посаду, визначає Національна комісія зі стандартів державної мови. Складання іспиту на рівень володіння українською мовою, необхідне для того, щоб обійняти відповідну посаду, здійснюється в Центрі української мови. Також передбачено складання іспиту на рівень володіння українською мовою, необхідного для набуття громадянства України.

Відповідно до законопроекту, держава забезпечує кожному громадянину України право отримати освіту українською мовою у державних та комунальних дошкільних, загальних середніх та вищих навчальних закладах. У місцевостях традиційного поселення осіб, що належать до національної меншини і чисельність яких становить не менше ніж 50 % громади села, селища або міста районного значення, мовою загальної середньої освіти у державних та комунальних дошкільних навчальних закладах може бути поряд з українською мовою також і відповідна мова національної меншини або відповідна регіональна (міноритарна) мова, яка запроваджується як мова дошкільної освіти на підставі подання громадського об'єднання, що представляє інтереси національної меншини і місцезнаходженням якого є відповідне село, селище, місто районного значення.

Мовлення державних, комунальних та громадських телерадіоорганізацій здійснюється українською мовою. У місцевостях традиційного поселення осіб, що належать до національної меншини, громадські та комунальні телерадіоорганізації можуть здійснювати мовлення поряд з українською також відповідною мовою національної меншини або відповідною регіональною (міноритарною) мовою. Обсяг мовлення мовою національної меншини або регіональною (міноритарною) мовою не може перевищувати 50 % ефірного часу телерадіоорганізації.

Видання друкованих засобів масової інформації, заснованих громадянами України та юридичними особами, зареєстрованими в Україні, здійснюється українською мовою. У законопроекті передбачено, що виробництво фільмів в Україні за кошти державного бюджету України здійснюється виключно українською мовою. Усі іноземні фільми, які розповсюджуються та демонструються в Україні, повинні бути дубльовані українською мовою. Кінотеатри можуть демонструвати іноземні фільми мовою оригіналу, супроводжуючи субтитруванням українською мовою. Кількість сеансів іноземного фільму, що демонструється мовою оригіналу, не може перевищувати 10 % від загальної кількості сеансів демонстрування цього фільму в кінотеатрі.

Автори документа вважають за доцільне, щоб місцеві телекомпанії змогли б вести мовлення регіональною мовою, але не більш ніж 50 % ефірного часу. Реклама та аудіо- та відеоматеріали телевізійних та радіокомпаній в Україні, відзняті за бюджетні кошти, повинні послуговуватись українською мовою.

Перехідними положеннями цього законопроекту передбачено внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відповідно до них, порушення порядку застосування та стандартів української мови у внутрішніх актах, у діловодстві та документообігу з боку організацій та суб'єктів господарювання усіх форм власності – мають наслідком накладення штрафу на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від 300 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (5100–6800 грн).

Також передбачено внести зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», передбачивши, що промовець, який не володіє державною мовою, може виступати іншою мовою, а переклад його виступу на українську мову забезпечує Апарат Верховної Ради.

За словами народного депутата від «Батьківщини» В. Яворівського, перш ніж створити власний законопроект, автори «опрацювали 12 чи 13 європейських законів. Це говорить про те, що в ньому немає нічого надприродного. Ми просто вийшли на європейський рівень. Так, цей закон радикальний, і впровадити його буде нелегко. Але у тій же Росії діє ще більш радикальний мовний закон». На думку нардепа, законопроект має шанси набрати необхідну кількість голосів. Окрім того, ініціатори готові піти на певні компроміси.

На думку експертів, запропонований опозицією законопроект важко назвати збалансованим, автори документа, навпаки, штовхають мовний маятник у радикально протилежний бік порівняно з прийнятим мовним законом. Закон містить значну кількість відверто дискримінаційних норм, тому іншого майбутнього, крім шквалу критики і провалу, у цього закону немає.

Своє обурення мовним законопроектом опозиції та занепокоєння фактом появи такої законодавчої ініціативи у вищому законодавчому органі країни вже висловили угорці України. Як повідомив народний депутат, голова Демократичної спілки угорців України (ДСУУ) І. Гайдош, про це йдеться в заяві, прийнятій 17 січня на засіданні президії Демократичної спілки угорців України, стосовно реєстрації у Верховній Раді України проекту закону України «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні».

Зокрема, зі слів нардепа, на засіданні прозвучало, що поданий на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України В. Яворівським (ВО «Батьківщина»), М. Матіос (політична партія УДАР) та І. Фаріон (ВО «Свобода») документ без перебільшення є «унікальним» в українській законодавчій практиці. Адже суспільство отримало документ, ряд положень якого суперечить не тільки Конституції і міжнародно-правовим зобов'язанням України, а й здоровому глузду.

Голова ДСУУ наголошує, що законодавчі пропозиції, які містяться в цьому законопроекті, несуть у собі загрозу порушення основоположних культурних,

соціальних і політичних прав громадян України – осіб належних до національних меншин, порушують їхні конституційні права, націлені на позбавлення їх існуючих можливостей задоволення своїх національно-культурних потреб, у брутальній формі нехтують міжнародно-правовими зобов'язаннями України щодо захисту прав людини, у тому числі осіб, належних до національних меншин.

Президія Демократичної спілки угорців України наполягає, що, обґрунтовуючи своє намагання встановлення тотальної одномовності, автори законопроекту припускаються прямої фальсифікації змісту текстів основоположних державотворчих документів. «Так, у преамбулі стверджують, що “Україну було проголошено і створено як суверенну національну державу”, фактично заперечуючи державотворчу роль і місію більше ніж 10 млн громадян, які в етнічному сенсі вважають себе належними до інших національностей, – звівши їх статус до іноземців, а їх культуру-мову до культури-мови іноземних народів», – додав І. Гайдош.

Він також вважає, що депутати-розробники законопроекту ним фактично встановлюють новий, Конституцією непередбачений обов'язок громадян, а саме: щодо знання української мови. Осіб, які не володіють або володіють не в належному обсязі, пропонують обмежити не тільки в доступі до певних професій, але також у виборчих правах.

І. Гайдош також повідомив, що учасники засідання констатували, що автори законопроекту, порушуючи вимоги ряду статей Конституції України, припускаються звуження змісту та обсягів прав громадян-осіб, належних до національних меншин. Це стосується, зокрема, прав на отримання середньої освіти рідною мовою, діяльності ЗМІ мовами меншин тощо. «Особливо прикрим вважаємо той факт, що серед ініціаторів цього документа, крім відомого своєю схильністю до політичного екстремізму й ксенофобії представника ВО “Свобода”, є й народні депутати, які представляють політичні сили, що позиціонують себе як демократичні й такі, що палко підтримують євроінтеграційний курс України», – додав нардеп.

Представник Партії регіонів В. Колесніченко зауважив, що законопроект «Про функціонування української мови та порядок застосування інших мов в Україні», який передбачає екзамен з української мови для претендентів на держпосади, суперечить міжнародним зобов'язанням України. «Я вже зв'язався з фахівцями, які найближчим часом підготують переклад цього законопроекту англійською. Після цього ми відправимо його для ознайомлення депутатам Європарламенту», – повідомив політик. В. Колесніченко переконаний, що, ознайомившись із текстом законопроекту, європейські парламентарі повинні врахувати гуманітарні наміри опозиції під час підготовки чергової резолюції щодо України. «Необхідно, щоб депутати Європарламенту усвідомили те, що в Україні не просто росте фашистська загроза, у нас фашизм уже фактично гордо піднімає голову, підтвердженням є відверто ксенофобські законопроекти представників опозиції», – додав «регіонал». Він вважає, що автори опозиційного законопроекту

про мови абсолютно не володіють інформацією про міжнародні зобов'язання України.

Сам В. Колесніченко з моменту прийняття мовного закону його авторства запропонував 73 сторінки доповнень до нього. Більшість із них на суть закону не дуже впливають. Наприклад, залишити «національно-державну суверенність Українського народу» просто «державною», доповнити «регіональні мови» словосполученням «або мови меншин», вписати пункт про ідентифікацію рідної мови під час Всеукраїнського перепису – хоча таке питання в переписних листах і так є тощо.

Серед поправок В. Колесніченка є й більш істотні, як, наприклад, пропозиція публікувати акти вищих органів державної влади лише державною і російською мовою. Іншими ж мовами – у разі необхідності й на вимогу місцевої влади. У чинній версії закону вказується, що вони публікуються «державною, російською та іншими регіональними мовами або мовами меншин».

Ще кілька нововведень: раніше документ про освіту продублювати регіональною можна було лише відучившись у навчальному закладі з відповідною мовою навчання. Тепер усі документи повинні публікуватися двома мовами – державною і «однією з регіональних». Якою саме, сумніватися не доводиться. Крім того, пропонується змінити й мови оформлення текстів дисертацій та авторефератів – на українську, англійську або, звичайно ж, російську.

Привертає увагу пункт законопроекту, у якому його автор В. Колесніченко стверджує, що «основи державної мовної політики визначаються Конституцією і цим законом, а порядок використання мов – виключно цим законом».

На думку експертів, те, як легко й просто була пропущена через Верховну Раду попередня версія закону, дає поправкам В. Колесніченка досить високі шанси на успіх, особливо з урахуванням нинішньої розстановки сил у парламенті.

Як бачимо, жоден із запропонованих законопроектів щодо вдосконалення мовного законодавства в Україні не передбачає надання російській мові статусу другої державної чи офіційної мови. Утім, не можна виключати, що мовне законодавство може бути переглянуте в бік ще більшого розширення прав російської мови, будучи обґрунтоване при цьому виконанням передвиборних зобов'язань Президента й Партії регіонів про введення другої державної мови.

Водночас варто зауважити, що більшість експертів вважають поки що нереальним надання російській мові статусу другої державної. Як зауважує співробітник Інституту соціології НАН України О. Вишняк, статус російської як другої державної потрібен дуже обмеженому колу людей. За словами фахівця, люди часто не цікавляться статусом мов. «Якщо запитують, чи потрібен статус другої державної мови для російської, то лише трохи більше 40 % хочуть цього. Але 68 % згодні з тим, щоб була одна державна мова, якщо не було б ущемління інтересів представників інших мов, у тому числі російської. Особливо це стосується мови навчання дітей», – підкреслює О. Вишняк.

До того ж більша частина українців проти надання російській мові статусу державної. Про це говорять дані дослідження соціологічної групи «Рейтинг», проведеного з 25 вересня до 5 жовтня 2012 р. Згідно з результатами опитування, 51 % українців виступає проти статусу державної для російської мови. Водночас 41 % респондентів підтримує таку позицію. Ще 8 % не визначилися.

Серед найпалкіших прибічників двомовності – жителі Донбасу (75 %), Півдня України (72 %) та Сходу (53 %). Водночас майже 70 % жителів Центральної і Північної України й майже 90 % Західної – не підтримують ініціативи. Надання російській мові статусу державної більше підтримують старші, найменше – молодь, більше у містах, ніж у селах.

У дослідженні наголошується, що протягом останніх двох років кількість супротивників і прихильників двомовності є майже рівною. Однак у 2012 р. рівень підтримки надання російській мові статусу державної різко зменшився, особливо в другій половині року. Якщо говорити про більш довгу динаміку, то з 2009–2010 рр. рівень підтримки ініціативи зменшився з 52–54 % до 41 %, натомість кількість противників зросла з 40–41 % до 51 %.

На думку 37 % опитаних, більшого захисту на законодавчому рівні в Україні потребує українська мова, удвічі менше – 18 % – вважають, що більшого захисту потребує російська. Водночас 34 % вважають, що обидві мови достатньо захищені на законодавчому рівні.

Як зазначають автори дослідження, можна припустити, що нещодавне підсилення на законодавчому рівні статусу російської мови на окремих територіях у цілому сприяло погіршенню ставлення до ідеї надання російській мові статусу державної загалом у країні.

Надання російській статусу другої державної чи навіть регіональної мови може призвести до того, що захищати доведеться українську, зазначив голова Комітету експертів Європейської хартії регіональних мов Ш. Отер. «Нині українська захищена як єдина державна мова. Але з точки зору соціальної лінгвістики російська є більш сильною мовою. І якщо українська буде на одному рівні з російською, то тоді питання захисту (української мови) постане перед нами», – коментує він.

Головні сфери, де українській може бути потрібен захист, – це освіта й комунікація з органами влади. Саме від її вживання в цих сферах в основному залежатиме, чи стане українська мовою меншин у своїй же країні. «Якщо складеться ситуація, що на якихось територіях використовуватиметься лише російська, тоді українська може стати мовою меншин на цій території, і тоді її потрібно буде захищати. Тоді існує ймовірність, що потрібно буде задіяти Хартію», – вважає Ш. Отер.

На думку експерта, така загроза є абсолютно реальною. «Адже і Донбас, і Крим – це території з домінантною російською мовою. І якщо вживати терміни соціальної лінгвістики, то україномовні люди є лінгвістичною меншиною на цих територіях», – зауважує фахівець.

Часто в Україні прихильники російської як другої державної або регіональної мови посилаються на європейські традиції і світовий досвід багатомовності, пропонуючи взяти за зразок для вирішення мовних проблем в Україні існуючі дво- або багатомовності Бельгії, Канади, Швейцарії тощо.

Відстоюючи такий вихід з мовної проблеми в Україні, слід розмежовувати кардинально відмінні поняття «титульна нація» та «етнічна територія» від «країни емігрантів» і «масових поселенців». Адже за невеликим винятком європейські держави заселені титульними націями, що проживають на етнічних територіях: Франція – французами, Німеччина – німцями, Чехія – чехами, Польща – поляками, Україна – українцями. У кожній з перелічених, окрім деяких, державною мовою є мова титульної нації. Варто сказати, що державні мови захищаються відповідними законами. Подекуди, зокрема у Франції, Польщі, нещодавно прийнято спеціальні закони для захисту державних мов, зокрема від наступу на них англійської як міжнародної.

Із 43 європейських країн багатомовними є тільки шість із населенням у 42 млн осіб, що становить приблизно 5 % від усієї Європи. Це Бельгія, Швейцарія, Боснія і Герцеговина, Ірландія, Фінляндія і Білорусь. При цьому Бельгія – штучно утворена державна формація з різко відмінними голландськомовною Фландрією (55 %) і франкомовною Валлонією (32 %), з деякими німецькомовними територіями. Щоб зменшити давнє напруження між франкомовним півднем і фламандськомовною (діалект голландської) північчю, було прийнято Закон «Про свободу мов». Тобто адміністративно країну розділено на частини за мовною ознакою. Однак прийнята дво-, тримовність не врятувала Бельгію: зростають сепаратистські настрої, виникають тривалі політичні кризи, наближаючи можливий розпад країни.

Швейцарія, яку населяють німецькомовні (64 %), франкомовні (19 %), італомовні (8 %), ретороманськомовні (менше 1 %) мешканці, має чотири офіційні мови, але лише всередині країни. Традиційно Швейцарія є мультикультурною країною, у якій упродовж століть у винятковій міжнаціональній згоді уживаються різні народи.

Боснія і Герцеговина заселена боснійцями (47 %), сербами (37,1 %), хорватами (15,3 %). Особливістю цієї багатоетнічної країни є також наявність відмінних релігій: мусульман-боснійців (48 %), християн-православних сербів (37 %) і римокатоликів хорватів (14 %), що, до певної міри, гармонізується трьома офіційними мовами. Нині ще рано говорити про довговічність цього утворення – багатонаціонального й такого незвичного за конфліктуючими між собою віросповіданнями.

Ірландія дуже схожа на Україну: важке колоніальне минуле, що призвело до втрати національної ідентичності значної частини населення. Відсутність спеціальних державних програм, спрямованих після відновлення незалежності на повернення національної пам'яті титульним націям в Ірландії й Україні зумовили подальше домінування мов колишніх метрополій. Мовою титульної нації

розмовляють в Ірландії – 1/3 населення, Україні – 38 %, натомість більшість користується мовою колишніх колонізаторів – англійською, російською відповідно. Ірландська мова далі відсутня у вищому шкільництві, діловодстві, більшості ЗМІ тощо.

Промовистою є статистика України: згідно з переписом населення 2001 р. кількість українців становить 77,8 %, з них розмовляють українською 38 %, росіян – 17,3 % та інші національності. Звідси можна зробити висновок: різниця між кількістю російськомовних й україномовних українців – 77,8 % і 38 % – є майже 40 %. Саме ця частка російськомовних українців говорить про насильницьку русифікацію, спочатку з боку царської Росії, потім у складі СРСР.

Особливої уваги заслуговує мононаціональна Білорусь, яку населяють майже 84 % білорусів (23 % з них вдома говорять білоруською, публічно – 6 %), натомість росіяни становлять ледве 8 %. Після надання російській мові статусу другої державної білоруську практично витіснено з усіх сфер державного функціонування, зокрема з освіти, діловодства, судочинства, книгодрукування, ЗМІ тощо. Згідно з останніми висновками ЮНЕСКО, стан білоруської мови можна назвати «потенційно загрозливим» – вона наближається до межі зникнення.

В Україні за умов дії чинного мовного закону В. Колесніченка українська мова може повторити долю білоруської. Не варто забувати про майбутній перепис населення, який відбудеться наступного року. Його результати можуть бути підлаштовані на користь російської мови. Таким чином, в Україні можуть прийняти російську мову як другу державну.

У Фінляндії дві державні мови – фінська і шведська. Остання, до певної міри, як дань колоніальній прив'язаності; шведів – усього 6 %. Хоча, мабуть, у наданні статусу шведській головна причина криється в потребі нейтралізувати русифікаторський вплив після відокремлення Фінляндії від Росії. Варто наголосити на тому факті, що в цій країні шведська мова не є повновартісною державною мовою, а прив'язаною до певних територій. Її поширення постійно скорочується, тож у недалекому майбутньому, принаймні де-факто, у Фінляндії буде єдина державна мова – фінська.

Прикладом державницького розуміння виняткової ролі мови титульної нації як консолідуючого й мобілізуючого чинника громадянського суспільства є Ізраїль. Саме цій країні вдалося здійснити майже неможливе: повернути з небуття мову іврит, яка використовувалася для релігійних потреб, щоб з часом нею заговорили всі навколо – у вищих державних кабінетах, судах, студентських аудиторіях, радіомовленні й телебаченні, побуті...

Окремо слід зупинитися на країнах Північної Америки, заселених переважно емігрантами з Європи. Це, насамперед, двомовна Канада, приклад якої як власну аргументацію часто наводять прибічники надання російській мові в Україні статусу другої державної.

Мовна політика Канади – це продукт історичних взаємин між англійцями і французами. У 1605 р. було засновано перше постійне французьке поселення, а

в 1622 р. – англійське. Французи були другими білими поселенцями, які приїхали до Канади. Першими були норвежці, але вони майже не вплинули на життя в країні. Освоєння Канади французами (тоді її називали la Nouvelle France – Нова Франція) відбувалося протягом XVI–XVIII ст. Офіційно ця територія була оголошена володінням французького королівства в 1663 р., але вже через 50 років, у 1713 р., Франція, ослаблена війною за іспанський спадок, віддає англійцям східну частину Нової Франції – Акадію. Акадійці були вигнані зі своїх земель, і їм довелося розселитися в різних частинах країни. Після Семирічної війни (1756–1763) англійці ще більше розширили свої володіння за рахунок охоплення всієї Нової Франції. Представникам французької колоніальної адміністрації було надано право виїхати на батьківщину. Втрата Францією заокеанських колоній була закріплена Паризьким договором 1763 р. До цього часу в Канаді налічувалося приблизно 60 000 французів, які жили переважно в районі між Квебеком і Монреалем. До зміни політичної атмосфери в Канаді призвела війна за незалежність у Сполучених Штатах Америки. У країну почався потік нових переселенців англійського походження, що, природно, змінило співвідношення між франкомовним й англomовним населенням. У 1867 р. було утворено Конфедерацію британських володінь у Північній Америці.

Довгі роки мовна поведінка жителів Канади була соціально обумовлена: англоканадці, які становили більшість у країні, вважали французьку мову Канади збитковою (French Canadian Patois), такою, що не має нічого спільного з мовою жителів метрополії (Parisian French). Боротьба англійської і французької мов за сфери впливу велася протягом усього часу співіснування франкоканадців і їхніх англomовних співвітчизників. На ранніх етапах це була боротьба французької мови за виживання, що виявлялася в прагненні франкоканадців зберегти свою мову в сім'ї, богослужінні, освіті.

XX ст. – це час посилення боротьби жителів Квебеку за розширення використання французької мови в житті суспільства й держави. Діяльність франкоканадців щодо цього відрізняється винятковою послідовністю і цілеспрямованістю. Слід додати, що навіть заходи, які вживаються урядом Квебеку у сферах, на перший погляд, не пов'язаних з мовною політикою, так само сприяли зміцненню мовної свідомості жителів цієї провінції.

Одним з найголовніших завдань було вирішення проблем у соціокультурній сфері й пошук шляхів порозуміння між англomовною більшістю і франкомовною меншиною. Ці процеси відбувалися на тлі зростання сепаратистських настроїв у франкомовній провінції Квебек, які стимулювалися мовно-культурним дисбалансом, неналежним урахуванням прав франкомовної меншини в країні. Для правильного розуміння етномовної ситуації в сучасній Канаді неможливо обійтися без розгляду питань державно-політичного устрою країни, що дасть змогу також пояснити глибинні причини виникнення феномена квебекського сепаратизму.

Насамперед слід урахувати ту обставину, що історично Канада розвивалася як федерація, що складалася з трьох самобутніх національних груп: англomовної, франкомовної і корінної. При цьому квебекці й корінні народи були включені до її складу поза власним бажанням: землі індіців були заселені французькими поселенцями, які, у свою чергу, були завойовані англійцями.

Особливість Канади полягає в тому, що історично в її межах вимушені співіснувати дві нації-засновниці держави. Саме через це мовна політика у Квебеку спрямована передусім на вирівнювання балансу суспільних функцій англійської і французької мов. Переважна більшість квебекців, які володіють обома офіційними мовами країни, – це франкоканадці, які беруть на себе те, що можна назвати тягарем мовного маневрування.

Події в Канаді демонструють, що питання мови й культури можуть зрештою визначати суспільно-політичне життя багатонаціональних суспільств. У Канаді ключовими питанням мовної політики є поєднання двох видів прав – групових й індивідуальних. Етнічні меншини, які відчують реальну загрозу асиміляції, більш схильні до ідеї отримання особливих групових або колективних прав на відміну від тих, хто відчуває себе більш упевнено щодо збереження своєї культурно-мовної цілісності.

Слід зазначити, що мовна політика в Канаді регулюється конкретними законодавчими актами про мову. У Канаді діє федерального уряду характеризуються його статусом арбітра у вирішенні конфліктних ситуацій між двома основними мовними групами країни. На рівні ж масової свідомості Канада сприймається як двомовна країна.

Поштовхом для введення двомовності в Канаді стали події у Квебеку в 60-ті роки ХХ ст., коли П. Трюдо, який став у 1968 р. прем'єр-міністром країни, подав до парламенту закон про офіційні мови (Official Languages Act), який було схвалено в 1969 р. в парламенті Канади (уточнення робилися в 1982 р. та в 1988 р.). Акт встановлював рівність англійської і французької мов як у парламенті та уряді, так і в канадському суспільстві. Закон передбачав три основні цілі: забезпечення поваги до англійської і французької мов як офіційних у країні, їх рівний статус, привілеї і використання державними установами (проведення парламентських сесій, судочинство, спілкування і надання послуг населенню, здійснення діяльності державних органів), підтримка розвитку англійської і французької мов.

Канадські дослідники, описуючи соціальне тло запровадження білінгвізму й мультикультуралізму, зазначають, що в 70-ті роки суспільні цінності й політична культура мали чітко виражену британську орієнтацію. Більшість населення Канади від покоління до покоління сприймала це як щось цілком природне.

Започаткована Королівською комісією з двомовності (Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism) (1963–1970) політика офіційних мов і багатокультурності вплинула на політику громадської участі й розвитку громадянства. Комісією було досліджено три такі аспекти: використання

двомовності урядовими установами, роль державних і приватних організацій у вдосконаленні культурних зв'язків канадців і можливість вільного володіння обома мовами. Діяльність базувалася на принципі «рівного партнерства» – рівних можливостей участі франко- й англomовних канадців у прийнятті рішень, що стосуються їхнього повсякденного життя.

У 1971 р. у своїй заяві в палаті общин П. Трюдо висловив думку щодо спеціально створеної урядом Комісії з двомовності і двокультурності: «Не може бути однієї культурної політики для канадців британського і французького походження, а іншої – для аборигенів і осіб, що становлять третину населення країни (аллофони). І хоча є дві офіційні мови, немає офіційної культури, і жодна етнічна група не має переваг перед іншою».

Очільник ліберального уряду П. Трюдо на власному досвіді переконався в тому, що до франкомовних громадян ставляться як до нижчого класу. Їх терпіли через чисельність, але не приймали, він не міг дозволити, щоб французькі канадці або інші національні спільноти залишалися осторонь політичного й суспільного життя Канади.

У 1977 р. після обговорення на засіданні Квебекської партії було прийнято ще один закон № 101, названий Хартією французької мови, що стосувався трьох основних напрямів: мова й державне керування, мова та економіка, мова та освіта. У преамбулі цього закону було зазначено, що французька мова є єдиною офіційною мовою Квебеку, а його громадяни мають право використовувати цю мову в усіх сферах суспільного життя. Наголошувалося також на підвищенні значення французької мови в адміністративному керуванні, економіці та освіті.

Враховуючи внесені зміни та доповнення, Хартія стверджувала, що французька мова є офіційною мовою законодавства й правосуддя (проекти законів і закони приймаються, затверджуються й друкуються французькою та англійською мовами), мовою адміністративних справ в органах державної влади й громадських організаціях, мовою освіти, мовою, що використовується на робочому місці, мовою релігії і засобів масової інформації.

Прийнята в 1980 р. Конституція країни передбачає офіційну рівність між англійською і французькою мовами на всій території Канади. Водночас поступово відбувався процес деталізації законодавчих актів, у законодавстві країни уточнювалися питання щодо визначення «виникнення значного попиту» на послуги офіційними мовами (коли такий попит виникає на території компактного проживання меншин). Встановлювався перелік вимог щодо надання інформації обома офіційними мовами. Призначено було також федеральні органи виконавчої і законодавчої влади, відповідальні за виконання Акта про офіційні мови.

Відповідальність було покладено на Департамент юстиції, Департамент канадської спадщини, казначейство, Комісію з громадських послуг, Комісаріат офіційних мов, Федеральний суд, постійну Комісію з питань офіційних мов, постійний сенаторський Комітет з питань офіційних мов, а також державні департаменти, органи й корпорації.

Нині в Канаді на урядовому рівні реалізується Програма розвитку офіційних мов меншин (Development of Official-Language Communities Program), яка має сприяти життєздатності франко- та англомовних меншин Канади й заохочувати їх участь у всіх сферах життя суспільства шляхом угод про співробітництво з організаціями меншин, територіями, муніципальними і федеральними органами. Програма допомагатиме франко- та англомовним меншинам отримати ширший доступ до якісного навчання, різних програм і послуг рідною мовою.

Поступово канадське законодавство упорядковує політичні рішення та управлінські практики задоволенню інтересів цих груп. Тобто йдеться не лише про впровадження ефективної мовної політики, а про визначення потреби уряду в запровадженні політики мультикультуралізму як складової канадської ідентичності.

Таким чином, особливість мовної політики Канади полягає в тому, що вона є поєднанням двох мовних політик: централізованої, що здійснюється федеральним урядом, і регіональної, що здійснюється провінційним урядом, зокрема Квебеку. У канадському суспільстві сформовано розуміння етнічної багатоманітності країни, яке не повинно зводитися виключно до врегулювання взаємин франкомовної та англомовної спільнот, а є складовою політики мультикультуралізму.

Однак визнанням французької другою державною закладено міну сповільненої дії під існування монолітної Канади. Адже нерідко у франкомовній провінції Квебек спалахують сепаратистські настрої на відокремлення: поки що референдуми 1980, 1995 р. відбулися не на користь французьких радикалів. Утім, найближчим часом можливий новий сплеск сепаратизму в провінції Квебек.

У контексті значення англійської мови, в американському варіанті, як чинника збереження територіальної цілісності країни варто згадати США. До речі, населення тут класифікують за шістьма етнічними категоріями-расами: біла (80 %), чорна, афро-американці, американські індіанці, народності Аляски, азіати. Цікаво, що в південних штатах США компактно проживає іспаномовне населення (15 %), однак усупереч деяким намаганням державні чинники не поспішають надавати спеціальний статус іспанській. Причина – межування США з Мексикою, історичною батьківщиною переважної більшості іспаномовного населення, що в подальшій перспективі може спровокувати сепаратистські настрої.

Ситуацію в Україні взагалі не можна зрівнювати з двомовністю чи тримовністю деяких європейських країн, зазначає голова Комітету експертів Європейської хартії регіональних мов Ш. Отер. На його думку, усе залежатиме від того, який саме статус російської мови би бути закріплений у законодавстві. Один із варіантів – застосовувати територіальний принцип використання мов. «Тоді Західна Україна стала б україномовною територією, а Східна Україна – російськомовною», – каже він.

У такому випадку можна було б порівняти Україну з Бельгією чи Швейцарією. «Але якщо українська й російська стануть державними мовами і якщо вжиток тієї чи іншої мови залежатиме від громадян й органів влади, то є

ризик, що ситуація розвинеться за ірландським сценарієм. Ірландська мова є офіційною, вона вивчається в школах, але на практиці ніхто не використовує її», – підсумовує Ш. Отер.

Отже, знайти сьогодні компроміс у надчутливому мовному питанні в Україні досить складно. Крім різноманітності законодавчих ініціатив щодо вирішення цієї проблеми, нині існує ще й ряд аргументів «за» або «проти» двомовності, які базуються на світовому досвіді й намагаються врахувати національні традиції нашої країни. За словами спікера ВР В. Рибачака, якщо між політичними силами не буде досягнуто взаєморозуміння в мовному питанні, він вбачає сенс у проведенні референдуму на цю тему.

М. Грет, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Новітні підходи до вищої освіти

Освіта – це дорога до майбутнього, проте шлях до якого не завжди швидкий і легкий. Прикладом цьому є тяганина із прийняттям, обговоренням і внесенням змін до нової редакції закону «Про вищу освіту». У руслі її підготовки освітянським організаторам важливо не випускати з поля уваги таку лінію дійсності, як ще довго лишатиметься базисною щодо суспільно-економічних засад держави – умови прийому до ВНЗ є визначальним мотиваційним чинником для роботи старшої школи. Саме вони повинні орієнтувати як мінімум половину випускників поточного року шукати свою професію у переліку спеціальностей ПТО, а не шляхи неформального суб'єктного впливу на шкільний бал і бал ВНЗ заради «вищої освіти за будь-яку ціну». Не все зовні престижне є посиленням для кожної людської долі, а тому по-справжньому високоінтелектуальна професійна освіта рівня ВНЗ – не для всіх. Згідно з принципом природовідповідності, рівний доступ до освіти не повинен бути аналогом доступності в отриманні диплому про освіту.

Узгодження проекту закону України «Про вищу освіту» триває з минулого року. Зокрема, 28 травня 2012 р. під керівництвом першого заступника міністра освіти і науки, молоді та спорту Є. Суліми відбулася чергова зустріч з експертами – представниками урядової робочої групи з питань доопрацювання проекту Закону України «Про вищу освіту», на якій були присутні представники Міністерства юстиції, Міністерства фінансів, Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації, керівники різних департаментів МОНмолодьспорту.

Під час зустрічі було обговорено проект закону України «Про вищу освіту», який підготовлено робочою групою під керівництвом ректора Національного технічного університету України «Київський політехнічний

університет» М. Згуровського після врахування зауважень, які надійшли від міністерств і відомств.

Було узгоджено позиції експертів – представників членів урядової робочої групи, які стосувалися деяких норм законопроекту та організовано подальше планування роботи над документом.

Натомість трьома опозиційними фракціями до парламенту був внесений свій варіант проекту закону «Про вищу освіту», який, за словами його авторів, покликаний максимально наблизити українську вищу школу до кращих європейських зразків. Про це повідомила голова парламентського Комітету з питань науки і освіти Л. Гриневич. Вона підкреслила, що проект закону внесено за підписами голів фракцій «Батьківщина» А. Яценюка, «ВО Свобода» О. Тягнибока та Удар В. Кличка.

Л. Гриневич наголосила, що головною метою цієї законодавчої ініціативи є забезпечення освіти від деструктивних спроб влади щодо створення нових можливостей для розвитку вищої освіти. «Закон зможе покращити якість та умови освітньої діяльності і допоможе наблизити українську систему вищої освіти до кращих європейських зразків», – наголосила голова профільного парламентського комітету.

За її словами, цей проект документа допрацьовували та обговорювали впродовж минулого року під час проведення спеціалізованих круглих столів та експертних зустрічей, свої пропозиції до законопроекту надавали як працівники вищої школи, експерти у сфері освіти і науки, так і роботодавці, студенти, представники громадських організацій.

Автори проекту підкреслюють, що документ спрямовано на захист прав усіх учасників освітнього процесу. Він створює і надає великі можливості для викладачів вищої школи, щоб вони повноцінно займалися науковими дослідженнями, надає і гарантує академічні свободи науково-педагогічним працівникам і студентам, забезпечує всім рівний доступ до якісної освіти, виступає як гармонійне поєднання академічної вищої освіти та професійної підготовки на базі освітнього ступеня вищої освіти, а ще дає можливості для академічної мобільності і для студентів, і для викладачів.

У проекті закону передбачається надати вищим навчальним закладам реальну автономію – кадрову, організаційну та фінансову. Також у проекті пропонується зовнішнє оцінювання якості освіти у ВНЗ і надання інформації про її стан суспільству.

Варто зазначити, що цей Закон унеможлиблює надмірне адміністративне втручання органів влади у навчальний процес, насамперед зміст освіти та оцінювання результатів навчання. Одне з головних його спрямувань є посилення самоврядування у навчальних закладах і певна децентралізація керування у сфері вищої освіти. Зокрема, функції акредитації та ліцензування пропонується передати з Міносвіти до Національної комісії регулювання

освіти і науки – незалежному колегіальному органу, що складається з авторитетних експертів, які були обрані професійним середовищем.

Цей документ пропонує також змінити принцип фінансування вищої освіти шляхом запровадження державних грантів. Ця система має дати можливість розподіляти державні кошти на здобуття вищої освіти за принципом «гроші за людиною». Державне ж замовлення буде спрямовано на підготовку фахівців для роботи в державних установах відповідно до потреб, які прогноуються, і розподілятиметься між вищими навчальними закладами на конкурсній основі.

Як відомо, 28 грудня 2012 р. депутати від Партії регіонів Г. Калетнік, С. Ківалов і М. Сорока зареєстрували свій проект нової редакції закону України «Про вищу освіту». У пояснювальній записці до законопроекту автори вказують, що головним завданням прийняття нової редакції закону «Про вищу освіту» є модернізація законодавства у сфері вищої освіти для створення більш кращих умов для здобуття громадянами вищої освіти, гарантій її якості, відповідності вищої освіти України міжнародним зобов'язанням Української держави.

За визначенням авторів, розширення автономії вищих навчальних закладів визначено головною засадою державної політики у сфері вищої освіти. Передбачено інституційні, академічні та фінансові засади автономії вищих навчальних закладів.

У проекті є пропозиція щодо збільшення строку навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра до півтора-двох років, а в аспірантурі за освітньо-науковим рівнем доктора філософії (кандидата наук) – з трьох до чотирьох років.

У проекті визначено, що прийом до вищих навчальних закладів на основі повної загальної середньої освіти має здійснюватися за результатами ЗНО, за винятком прийому на навчання за кошти фізичних або юридичних осіб. При вступі до навчальних закладів автори пропонують враховувати середній бал державного документа про повну загальну середню освіту та бал вищого навчального закладу.

У проекті є положення, у якому пропонується надати право вищим навчальним закладам, що мають статус національних, разом з державними видавати власні документи про вищу освіту за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, магістра.

Встановлено, що розмір оплати за навчання для осіб, які вчаться на платній основі, не може змінюватися протягом строку дії укладеного договору.

У пояснювальній записці до проекту документа автори вказують, що проект акта пройшов громадське обговорення та погоджено з представниками Профспілки працівників освіти і науки України, його норми не містять ризиків виникнення корупційних правопорушень. Текст законопроекту та супровідні документи опубліковано на сайті Верховної Ради України.

У Верховній Раді з'явився законопроект про вищу освіту, у якому не передбачається права студентів на пільговий проїзд у транспорті.

Народні депутати з опозиційних фракцій запропонували законопроект про вищу освіту, у якому не передбачається права студентів на пільговий проїзд у транспорті. Це повідомила член Молодіжної ради при Кабінеті Міністрів А. Сабова. Водночас, за повідомленням MIGnews.com.ua, у законі про бюджет на 2013 р. закладені депутатські пільги, які дають змогу депутатам не тільки мати пільги в проїзді транспортом, але й дають можливість розраховувати на отримання близько 30 000 грн допомоги на оздоровлення, безкоштовні путівки для санаторно-курортного лікування, а так само на грошову компенсацію для створення «належних житлових умов».

«Народні обранці забрали положення про те, що студенти вищих навчальних закладів, що навчаються за денною (очною) формою навчання, мають можливість реалізувати своє право на пільговий проїзд у транспорті», – заявила А. Сабова.

Також нею було зазначено, що більшість студентів приїжджає на навчання в обласні центри або в столицю. «Зокрема, на сьогодні у студентів є 50 % знижки на проїзд в залізничному транспорті і ці знижки реально економлять стипендію і кошти батьків», – підкреслила активістка, коментуючи ініціативу опозиціонерів, передає НБН.

Ще один законопроект про вищу освіту (№1187-1) був зареєстрований у Верховній Раді 11 січня. Ініціаторами законопроекту виступили дев'ять народних депутатів від опозиційних фракцій, у тому числі й керівники цих фракцій О. Тягнибок, В. Кличко, А. Яценюк.

Варто також додати, що українські спудеї в очікуванні якомога швидшого логічного завершення реформи вищої освіти, яка почалася з розробки нової редакції закону України «Про вищу освіту». Вони очікують врахування їхніх пропозицій, що стосуються збільшення ролі органів студентського самоврядування в житті їхніх навчальних закладів і розмірів стипендії урядом М. Азарова.

Епопея із законопроектом про вищу освіту триває вже рік. Було безліч спроб окремих політичних діячів попіаритися на цьому, що втратило багатьох. Спочатку була спроба передати вищу освіту на відкуп приватним навчальним закладам з правом непідконтрольного друку дипломів. Нині новопризначена голова профільного комітету Верховної Ради Л. Гриневич намагається провести до парламенту свою версію закону. При цьому страждають студенти, які вже рік не можуть отримати відповідь, якою ж буде вища освіта в країні в найближчі роки.

Довга тяганина із законом, рядом доповнень і поправок до нього вельми негативно сприймається рядом вищих навчальних закладів. І серед багатьох ВНЗ слід відокремити НаУКМА, чия позиція найбільше висвітлена ЗМІ. Саме завдяки цьому її дії сколихнули як суспільство загалом, так і науковців безпосередньо.

Тому на тлі цих подій було подано судовий позов Києво-Могилянською Академією до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Зокрема, йдеться про те, що Національний університет «Києво-Могилянська академія»

подався до суду з метою захистити університетську автономію та сучасні стандарти вищої освіти. Проблема полягає у запереченні відомим ВНЗ намагань Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України скасувати в академії «перехресний вступ» на магістерські програми. Представники академії вважають, що в Україні діє аномальний принцип «відповідності» напрямів кваліфікації бакалавра та магістра, що є прямим порушенням чинного Закону України «Про вищу освіту». Саме тому в нашій країні випускник бакалаврської програми з фізики може вступати лише на магістерську програму з фізики, історик – на магістерську з історії, також навпаки – фінансист не має права вступати на програму з економічної теорії, культуролог – на філософію тощо. Ця правова колізія (абсурдний підхід) заперечує існуючу в єдиному європейському просторі вищої освіти і в Росії стратегію мобільності та міждисциплінарності, украї негативно впливаючи на організацію навчального процесу і безпосередньо якість вищої освіти. Тобто ніде у світі, крім України, при вступі на певну магістерську програму в абітурієнтів ніхто не цікавиться, який саме вони мають бакалаврський диплом. Необхідно лише успішно скласти вступні іспити.

Варто нагадати, що в попередні роки Д. Табачник намагався скасувати у Києво-Могилянській академії англійську мову як другу робочу, переписати Статут НаУКМА. Сьогодні академія, як і всі українські ВНЗ, не може збільшувати, а подекуди робити більш гнучкими вимоги до своїх абітурієнтів, зважаючи на умови однакової для всіх таблиці «Переліку конкурсних предметів у сертифікаті УЦОЯО із зазначенням кількості балів, з якими абітурієнт допускається до участі в конкурсі щодо зарахування на навчання за напрямами підготовки...» Наприклад, вимога сертифіката з англійської мови для всіх наших абітурієнтів є очевидно необхідною. Безпосередньо факт виникнення такої таблиці також є запереченням університетської автономії. Університети краще знають, скільки і яких сертифікатів треба вимагати.

«Фарс повторного призначення на посаду міністра освіти і науки Д. Табачника неминуче призведе до подальшої деградації української вищої освіти, дискредитації тих здобутків, яких домоглися академічне середовище і широка громадськість (насамперед зовнішнє незалежне оцінювання та законопроект “Про вищу освіту” від робочої групи під керівництвом ректора КПУ М. Згуровського).

Києво-Могилянська академія розглядає вимогу Мінмолодьспорту України скасувати “перехресний вступ” на магістерські програми такою, яка зазіхає на могилянську систему Liberal Arts Education (вільного творчого навчання), коли студенти самі формують траєкторію власного навчання. Ця система стала основою якості освіти в НаУКМА. Замість того щоб вивчати й поширювати в Україні успішний зарубіжний і вітчизняний досвід, Д. Табачник продовжує політику самоізоляції, запроваджуючи казарменну уніфікацію вищої освіти в Україні. Наш судовий позов спрямований на захист громадських і державних інтересів, пов’язаних з необхідністю підвищення якості українських університетів та їхньої

конкурентоспроможності на міжнародній арені», – зазначає президент НаУКМА С. Квіта.

За останніми даними, Окружний адміністративний суд Києва почав розгляд позову від Національного університету «Києво-Могилянська академія», який було подано 3 січня до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. Суть позову – визнати протиправною відмову міністерства узгодити правила прийому до університету у 2013 р., які дають змогу студентам незалежно від напряму здобутого кваліфікаційно-освітнього рівня бакалавра йти на будь-який напрям магістратури на свій вибір. «Студент може отримати ступінь бакалавра з економіки, піти в магістратуру, там отримати знання з журналістики та в результаті працювати економічним журналістом. Такий фахівець буде більш необхідним на ринку праці», – вважають у НаУКМА. Проте в Міносвіти нагадали, що отримання кваліфікаційно-освітніх рівнів в Україні є послідовним: студентам дозволяється вступати лише на той напрям магістратури, з якого був закінчений бакалаврат.

У НаУКМА заборону «перехресного» вступу вважають посяганням на автономію ВНЗ. «Студентів позбавляють вибору траєкторії навчання, що є однією з особливостей цієї академії», – заявив виданню «Комерсант» адвокат фірми ЛББК, що представляє інтереси НаУКМА у суді, А. Гук. Також він додав, що суд розглядав справу по суті: «Були прослухані пояснення сторін, після чого було вирішено перейти в письмовий режим розгляду справи. Відповідачеві надали три дні, щоб були надані письмові заперечення». За словами А. Гука, під час засідання суддя, зокрема, поцікавився у представників Міносвіти, чи є в законодавстві норма, що може не дозволяти «перехресний вступ», та отримав негативну відповідь. «Якщо так піде і далі, то ми виграємо справу. Ми як ВНЗ, можемо робити те, що не заборонено законами України», – підкреслив адвокат і додав, що остаточне рішення суд винесе без виклику сторін.

На основі всіх вищезазначених подій можна дати кілька попередніх прогнозів, які можуть відбутися в подальші роки: в Україні помітним є явище конфліктної ситуації між керівними органами в галузі освіти та провідними вищими навчальними закладами, що, у свою чергу, відображається на розвитку ВНЗ та кооперації. Для нормалізації такої ситуації важливою є чітко сформульована державна політика в галузі вищої освіти, яка не обмежує вищі навчальні заклади у можливості надання навчальних та інформаційних послуг, а, навпаки, стимулює до активної позиції на освітньому ринку; активні обговорення чергового проекту закону «Про вищу освіту» показали активну громадянську позицію деяких керівників вищих навчальних закладів та інших організацій, у тому числі громадських і політичних. Небайдужість, участь у вирішенні ключових освітніх проблем є запорукою розвитку освіти в Україні.

Плюсы и минусы «виртуального» кадастра Украины

С 1 января 2013 г. заработала Национальная кадастровая система (НКС), разработка которой началась в июне 2010 г. Система разработана специалистами Госземагентства на базе геоинформационной системы в рамках сотрудничества Украины со Всемирным банком. В частности, Всемирный банк предоставил в качестве займа средства на разработку НКС в размере 50 млн долл.

Сразу отметим, что кадастровая карта, которой может воспользоваться пользователь, это визуальное отображение кадастра, доступа к самому Государственному земельному кадастру извне нет.

Итак, какие новшества в новом кадастре? Функции регистрации земельного участка по новым правилам выполняют земельные ресурсы – районные или городские территориальные органы. Но регистрация права собственности на землю переходит (в соответствии с новым законом) к специальному органу Министерства юстиции – Укргосреестру, который не только регистрирует право собственности на земельные участки, но и выдает свидетельства о праве собственности на недвижимое имущество.

Само понятие «земельный участок», согласно земельному кодексу Украины, означает сформировавшийся, с определенными границами, участок земли, который имеет определенные относительно него права и конкретное местонахождение на определенной территории Украины. И право на него уже реализовано. То есть, участок появляется на национальной кадастровой карте только в том случае, если он оформлен в соответствии с законодательством Украины и конкретному юридическому или физическому лицу оформлено право на него.

Также в соответствии с новым Законом Украины «О Государственном земельном кадастре» введена новая должность госслужащего – регистратор государственного земельного кадастра. На нее может претендовать человек, имеющий землеустроительное или юридическое образование и стаж работы не менее двух лет по данной специальности.

Законом предусмотрено, что все государственные акты, которые выдавались в соответствии с законодательством, действующим на момент их получения, остаются действительными. При трансакциях собственников, то есть при продаже, покупке, передаче в наследство земельного участка, правила остаются прежними – земельный участок остается неизменным, без изменения границ. Но госакт на землю при этом будет изыматься.

Государственное агентство земельных ресурсов прогнозирует окончание информационного наполнения этой автоматизированной системы земельного кадастра до 2020 г.

Однако презентованная публичная карта показала, что она далеко не совершенна и над ней придется еще хорошенько потрудиться, чтобы снять все замечания и ответить на все вопросы.

Отметим положительные и отрицательные моменты начального варианта электронной карты.

Проблемы.

Первый блок проблем карты – технические, связанные с нанесением участков на карту, смещением границ.

Появление ошибок специалисты кадастра объясняют тем фактом, что ранее весь земельный учет велся на бумаге и измерялся в разных системах координат, а при оцифровке данных и пересчете в современную систему координат могли обнаружиться ошибки, которых на бумаге видно не было. Кроме того, по признанию директора Центра Государственного земельного кадастра А. Тарнопольского, примерно 30 % земельных участков в Украине не имеют кадастровых номеров. Однако, продолжает он, проблема решается, так как с 1 января всем «неизвестным» участкам автоматически присвоены номера, и после обращения их владельцев все станет на свои места.

Мировой опыт свидетельствует о том, что с этим столкнулись абсолютно все страны при формировании электронного земельного кадастра и переходе с бумаги на «цифру». Для исправления грубых системных ошибок потребуется около трех месяцев, и для этих целей разрабатывается специальное программное обеспечение. В остальных случаях ошибки будут исправляться по заявительному принципу.

Второй блок – сложность в поиске полной информации. В частности, отсутствуют данные о целевом назначении и форме собственности земли. Участки, которые уже нанесены на карту, зачастую наслаиваются на соседние и/или находятся не по адресу.

Кадастровая карта дает доступ лишь к физическим параметрам земельных участков. Данные о владельцах сведены к пометке «частная/коммунальная/государственная собственность». В открытом доступе публикация этих данных не предвидится и в будущем – согласно нормам закона о защите персональных данных.

Но, по словам М. Федорченко, руководителя центра «Реформирование земельных отношений в Украине», отсутствие ключевой части данных о земельных участках сводит добавочную стоимость этой карты к нулю.

К слову, модель земельного законодательства Нидерландов, которая была взята как образец украинскими чиновниками, дает полный доступ к данным о владельцах земли.

Однако юристы отмечают, что защитить информацию удастся не всем. Вскоре желающие смогут приобрести новую базу с именами собственников украинской земли так же, как раньше покупали базы данных ГАИ и мобильных операторов. Кроме того, по закону, владелец участка по запросу имеет право

узнать имена собственников соседних с его землей наделов. Также данные о владельцах, как и раньше, будут предоставляться правоохранительным органам.

Один из важных моментов, который необходимо также выделить: публичная кадастровая карта Украины показала массовые нарушения в земельной сфере. В частности, при передаче в частные руки земли заповедных объектов, застройщики нарушают также целый ряд других законов и постановлений, например нормы Водного кодекса, согласно которого вдоль рек должна существовать защитная полоса шириной не менее 100 м (для меньших рек она меньше – 50 м и 25 м), которая должна находиться в государственной (коммунальной) собственности, на которой запрещено строительство коттеджей.

Также не выполняется распоряжение Кабинета Министров Украины от 10 апреля 2008 г., которое запрещает передачу леса в частную собственность с изменением целевого пользования, то есть под застройку. Почти в каждом лесном массиве (если верить кадастровой карте) показан хотя бы один участок, который относится к частной собственности. Например, власти с. Коцюбинское раздали 501 земельный участок киевского леса, который окружает населенный пункт.

Наличие таких фактов должно быть основанием для создания специальной комиссии при Генпрокуратуре или при Государственном агентстве земельных ресурсов.

Тем временем из-за несовершенства земельного кадастра, юристы уже столкнулись на практике с рядом проблем. В частности, юристы отказываются проводить какие-либо сделки с земельными участками из-за высокой вероятности ошибок и некорректности заполнения всех данных публичной карты, запущенной на сайте Госземагентства.

Кроме того, нотариусы не до конца понимают технологию проведения регистрации земли. По новому порядку данные по купле-продаже земли вносятся нотариусом в Госреестр вещных права, поэтому не понятно, надо ли еще обращаться в территориальные управления земельных ресурсов, которые ведут поземельные книги, где традиционно отражается информация об изменении собственника на земельный участок. Напрямую нотариусы с этими управлениями сегодня не работают.

Также возникает вопрос, как поделить земельный участок и как оформить на него правоустанавливающие документы, так как с 2013 г. упразднены госакты, а свидетельства на право собственности земельными участками будут выдаваться только в случае бесплатной приватизации физлицами.

Среди положительных моментов внедрения земельного кадастра специалисты, в частности Ю. Кацер, менеджер налогового и юридического отдела КППМГ в Украине, выделяют следующие: во-первых, работа Госземкадастра как единой и консолидированной базы данных о земельных участках и их собственниках (пользователях), значительная часть которой является публичной, будет препятствовать недобросовестным операциям с землей (например, когда в

отношении одного земельного участка могло быть выдано несколько правоустанавливающих документов); во-вторых, публичность информации о земельных участках (кадастровый номер, площадь, границы участка) позволяет собственникам/пользователям земельных участков оперативно выявлять несоответствия между данными кадастра и правоустанавливающими документами, документацией по землеустройству (в частности, касательно насаивания земельных участков, несовпадения границ или площади). В случае выявления таких разногласий заинтересованные лица (собственники/пользователи земельного участка, собственники смежных земельных участков) смогут предпринять действия по урегулированию спорных вопросов и устранению выявленных разногласий, что, в свою очередь, будет способствовать достижению большей определенности в вопросе прав на землю. В-третьих, работа земельного кадастра упрощает для инвесторов процедуры due diligence в отношении земельных участков и предоставляет им больше уверенности. В-четвертых, отмена необходимости переоформления/перерегистрации государственных актов о праве собственности на землю при приобретении земли упрощает и ускоряет осуществление сделок с землей. В-пятых, предусмотренная законодательством возможность подключения банков к кадастру при осуществлении операций с ипотекой позволит им предварительно проверять предлагаемый в качестве залога участок, а также постоянно мониторить юридический статус залога, соблюдение залогодателями ограничений в отношении предмета залога, что позволит в некоторой степени снизить кредитные риски.

И все же в том виде, в котором существует сейчас реестр, он малоэффективен и не стоит ждать существенного упрощения земельных отношений. В большинстве стран такие реестры содержат значительно больше информации, а именно: кроме номера, размера и назначения, данные обо всех собственниках земельного участка с момента его выделения. Кроме того, за небольшую плату можно получить официальную выписку с этими данными из реестра.

Чтобы улучшить реестр, необходимо: увеличить перечень данных, доступных к публичному просмотру; усовершенствовать процедуры исправления ошибок в земельном кадастре (достаточно болезненным проходит переход на новую государственную геодезическую систему координат УСК-2000). Много вопросов остается в отношении кадрового и технического обеспечения земельно-кадастровой деятельности, в том числе самостоятельности кадастровых регистраторов при выполнении своих функций; необходимо, чтобы парламент внес изменения в Закон «О защите персональных данных» и исключил эту информацию из частной информации о гражданине (важно также, чтобы информация в кадастре была персонифицированная. Земельные отношения не станут прозрачными, а коррупция не исчезнет, если информация о собственниках земель в кадастре будет закрытой); создать полную общегосударственную кадастровую электронную систему можно только в комплексе с принятием закона об инвентаризации земель.

Однако положительный эффект от внедрения новой кадастровой системы экономика и общество Украины сможет ощутить, по мнению специалистов, лишь в среднесрочной перспективе (*По материалам интернет-изданий: www.dzk.gov.ua, <http://minfin.com.ua>, <http://economics.lb.ua>, <http://forbes.ua>, <http://ukrzem.net>, <http://latifundist.com>, <http://lb.ua>, <http://chp.com.ua>*).

Т. Горенко, старш. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. экон. наук.

Судебная система вынесла приговор за исполнение полномочий госслужащему

С 9 по 15 января 2013 г. в апелляционном суде проходило судебное заседание по рассмотрению жалобы защиты экс-главы Государственной комиссии Украины по регулированию рынка финансовых услуг В. Волги на суд первой инстанции. Суд апелляционной инстанции должен был окончательно разрешить дело по существу и решить: было покушение на взятку в особо крупном размере или нет.

Были рассмотрены доводы всех участников процесса: в пользу и против принятия апелляции по делу о покушении на получение взятки в особо крупном размере в обмен за досрочное выведение временной администрации из кредитного союза «Первое кредитное общество». А также в растрате 47 тыс. грн бюджетных средств в результате назначения личного водителя В. Присяжнюка на должность главного специалиста отдела корпоративного управления. Другие экс-чиновники комиссии обвинялись в «пособничестве в получении взятки в особо крупном размере».

Первым в суде выступил адвокат В. Волги Е. Солодко. В доводах содержались обвинения на следователей прокуратуры, проводивших расследование и собиравших доказательную базу. Основными несоответствиями в материалах дела, которые повлияли на решение суда первой инстанции, он назвал следующее: в основу дела были положены суждения о том, что введение временной администрации (ВА) в проблемное финансовое учреждение происходит по решению только руководителя Госфинуслуг. На самом деле для этого необходимо согласие всех ее членов. А, следовательно, не было необходимости предлагать взятку В. Волге.

Для того чтобы КС «Первое кредитное общество» смогло восстановить платежеспособность самостоятельно, необходимо было принять ряд мер: разработать совместно с ее руководителями план выведения из кризисного состояния, подготовить полный реестр пайщиков и кредиторов, разработать план-график выплат и возврата долгов.

На заседание комиссии доклад о КС ПКО готовил В. Адамович, который был директором департамента временного администрирования финансово-кредитных

учреждений. Именно в его функции входила подготовка обоснования для введения ВА. Именно по его представлению о состоянии дел в этом кредитном союзе и было принято решение 8 июля 2010 г. Согласно распоряжению регулятора был назначен временный администратор, который на следующий день приступил к своим обязанностям.

«Чиновник, получая взятку, продает свои полномочия. Единолично принять решение о его выведении В. Волга не мог: не обладал полномочиями. А, следовательно, получение взятки становится бессмысленным», – отметил Е. Солодко. Выведение ВА возможно только по решению суда, а для этого необходимо было подать заявление в суд, что тоже возможно лишь при наличии общего решения членов комиссии.

Заявитель А. Азаров¹ не является директором КС ПКО. В соответствии с уставом он должен был выполнять надзорные функции между собраниями. Директором был В. Найда, который принимал решения и отвечал за финансовое положение КС. Именно он должен был ответить на жалобы, устранить недостатки, на которые своими предписаниями указывал регулятор в течение большого периода времени и предъявить все документы: реестр, договоры на кредиты и внесенные паи.

Кроме того, А. Азаров был членом координационного совета, созданного при регуляторе. Однако он не только не повлиял на ситуацию в КС, но и усугубил ее. У него была возможность встречаться с В. Волгой на координационном совете и пояснять свою точку зрения.

Вместо этого он организовал вывоз документов из ПКО без разрешения временного администратора. В результате этого сегодня не представляется возможным составить полный реестр пайщиков и заемщиков. Кроме того, он инициировал начало процедуры банкротства, которая, по его мнению, смогла бы уйти от ответственности по кредитам, взятым его семьей (109 млн грн), и получить деньги из бюджета на рефинансирование КС ПКО.

В. Волга выполнил свои обязанности как госслужащий. По его словам: «Обычному гражданину можно все, что не запрещено законом. А государственному служащему запрещено все, что не разрешено законом». «Но он сидит в тюрьме, а организатор А. Азаров находится на воле», – заявил Е. Солодко.

Не была проведена экспертиза денег, которые в виде взятки вменяются подсудимому. Денег не видел никто ни в досудебном разбирательстве,

---

¹ Азаров Андрей Святославович – предприниматель, политик, председатель Наблюдательного совета кредитного союза «Первое кредитное общество». В 1995 г. был избран председателем правления первого кредитного общества. Сайт кредитного общества позиционирует его как «опытного практика, руководившего финансово-промышленными группами с персоналом более 1500 чел. и развитой филиальной сетью по всей Украине. Непосредственно знает деятельность страховых, лизинговых, финансовых компаний, кредитных союзов и банков. Участвовал в разработке, оценке, внедрении и финансировании сотен успешных бизнес-планов.

ни на суде. По словам прокурора, они были сфотографированы, а фото было предъявлено.

Диски, представленные заявителем А. Азаровым, не соответствуют требованиям, предъявляемым к таким доказательствам. Записи на них демонстрируют разрывы во времени, что говорит о том, что они компилировались. Это, по заявлению защиты, подтвердил в ходе первого судебного (в первой инстанции) заседания и сам А. Азаров. По словам Е. Солодко, такие доказательства не могут быть приняты судом. Кроме того, все следственные действия следователь проводил на территории телестудии «100 %», которая принадлежит А. Азарову.

Существуют временные разрывы в формулировках о размерах взятки, месте встречи и договоренностях о ее предоставлении. В то же время во всех аудио- и видеозаписях нет доказательств того, что эта взятка предназначалась В. Волге. Так, например, ресторан «Черное море», как место начала вымогательства, появляется в свидетельских показаниях после того, как В. Адамович дает согласие на сотрудничество со следствием и происходит замена следователя. По словам Е. Солодко, в результате такой замены было решено два вопроса: отведено внимание от проблем ПКО и раскрытое дело дало возможность новому следователю получить очередное звание.

Нигде в материалах дела не зафиксированы слова заявителя А. Азарова о том, что деньги предназначались В. Волге. А показания свидетелей разнятся и по датам, и по суммам.

Выступивший В. Волга озвучил свои доводы суду и представил схематически те основные несоответствия в показаниях, которые давал В. Адамович. В целом они были идентичны словам адвокатов, но давали более логичную картину происходивших событий. Он лишь подчеркнул, что выполнял долг госслужащего и принимал решения в интересах вкладчиков КС ПКО.

Далее в судебном заседании было предоставлено слово участникам. И все они, кроме Адамовича, дали согласие на то, чтобы роль арбитра в принятии или отклонении апелляции взял на себя суд.

Бывший руководитель департамента временного администрирования финансово-кредитных учреждений В. Адамович просил суд не поддерживать апелляцию. Напомним, что первым по делу о кредитном союзе «Первое кредитное общество» (КС ПКО) был арестован именно он. И позднее это дело было переквалифицировано в покушение на взятку в особо крупных размерах.

Его просьба основывалась на нескольких выводах. Так, он рассказал присутствующим, что все решения комиссии принимались лишь под давлением В. Волги. А члены совета не могли полноценно выполнять свои обязанности.

В своем слове особое внимание В. Адамович уделил работе самого органа надзора за небанковскими финансовыми учреждениями. Он произнес буквально следующее: «Все решения комиссии принимались лишь под давлением В. Волги. А члены совета не могли полноценно выполнять свои обязанности. На момент допросов они все были членами комиссии и продолжали работать. Не

могли же они заявить следствию, что принимали противозаконные решения. Многие члены были либо зависимы от него, либо являлись родственниками, либо кумовьями: родственник А. Калинин возглавлял департамент лицензирования; подруга В. Жесан добывала средства через осуществление заказных проверок; В. Левченко, которая была главой тендерного комитета, долгие годы жила с системы обучения руководителей финансовых учреждений. Кроме того, она много лет(!) прокручивала вместе с Волгой теневые схемы через своего мужа, директора Киевской офсетной фабрики, которая печатала бланки полисов страхования ОСАГО по завышенным в несколько раз ценам. Таким образом, они выбили из МТСБУ в 2010 г. 46 млн грн».

Второй день был посвящен прениям. Во время заседания суд не принял во внимание заявление о том, что руководство КС ПКО осталось должно пайщикам 109 млн грн. А «черная книга наличных», которая хранится в деле, не была использована как доказательство разворовывания средств руководством КС ПКО.

Суд, выслушав прения, удалился на совещание. Через час было оглашено решение, услышав которое зал замер в тишине. Апелляционный суд Киева оставил без изменений приговор экс-главе Государственной комиссии Украины по регулированию рынка финансовых услуг В. Волге.

О. Кривецкий, голов. ред. НЮБ НБУВ

Аптечні кіоски «наказали довго жити»?

З 29 грудня 2012 р. втратили чинність норми законодавства, що давали змогу суб'єктам господарювання здійснювати роздрібну торгівлю лікарськими засобами через аптечні кіоски, і набрав чинності наказ МОЗ № 723 від 31.10.2011 р., яким забороняється дистанційний продаж медичних препаратів. З цього моменту лікарські засоби можуть реалізовуватися лише через аптеки або аптечні пункти. Вимогу щодо закриття аптечних кіосків обґрунтовано тим, що, з точки зору якості обслуговування населення лікарськими засобами, зазначені аптечні заклади не забезпечують належного рівня надання фармацевтичних послуг. Зокрема, в аптечному кіоску допускається відсутність торговельного залу, норматив площі аптечного кіоску дуже обмежено, умови зберігання лікарських засобів постійно порушуються.

Припинення існування аптечних кіосків, на думку законодавців, не буде мати істотного впливу на можливість громадян користуватися послугами аптечних закладів. Тенденція розвитку аптечної мережі дає можливість стверджувати, що перевага надається створенню аптечних закладів у формі аптек. Станом на початок 2013 р. на території України працює 20 тис. аптек і аптечних пунктів, розташованих у лікарнях, у 2005 р. цей показник становив лише 9,4 тис. Значно зменшилося і навантаження на один аптечний заклад. За розрахунками, що

виключають аптечні кіоски, станом на кінець грудня 2012 р. один аптечний заклад (аптека або аптечний пункт) обслуговує сьогодні 2264 осіб (у сільській місцевості – 2290), тоді як кілька років тому цей показник становив 3190.

Зазначимо, що в Європейському Союзі в середньому одна аптека обслуговує 3,5 тис. громадян. Норма за європейськими стандартами – «одна аптека на 5 тис. населення» – діє у багатьох країнах, а в Данії одна аптека у середньому обслуговує навіть 17 тис. мешканців. Цікаво, що, за статистикою, закладів, які мають право продавати лікарські засоби, в Україні більше, ніж в Європі.

Прем'єр-міністр М. Азаров зазначив: «Взагалі, я прихильник того, аби людина не займалася самолікуванням, придбавши невідомі препарати, таблетки сумнівного виробництва і невідомого походження у стихійно встановлених аптечних кіосках за рецептами новоспечених лікувальників, а користувалася допомогою і порадою лікарів для виявлення того, які ліки йому необхідні».

Але чим юридично відрізняється кіоск від аптеки? Аптека мусить мати площу не менше 50 кв. м (у селі – не менше 30 кв. м) та має право відпускати рецептурні препарати. Вона може мати ліцензію на виготовлення лікарських засобів за рецептами лікарів, може мати «філіали» при медичних закладах – аптечні пункти, площею не менше 18 кв. м, у яких теж можуть продавати рецептурні засоби. Ліки за рецептами в аптечних пунктах не виготовляють, їх виготовляє аптека, якій цей пункт належить, якщо вона на це має ліцензію. Кіоск мусить мати площу не менше 21 кв. м і не має права відпускати рецептурні ліки та виготовляти лікарські засоби, а оскільки список безрецептурних ліків нині значно скорочено, то, не порушуючи правил торгівлі, тримати кіоски стало невігідним.

Перший заступник Державної служби з лікарських засобів І. Демченко зазначила: «Ще рік тому було внесено зміни до законодавства України. Аптечний кіоск – це місце, де не створено належних умов для зберігання ліків. Там навіть не працює фахівець із медичною освітою. У кіосках не мають права продавати ліки за рецептами. У таких закладах і реалізують найбільше фальсифікованих ліків. Такої форми аптечного закладу немає вже на сьогодні в жодній із країн, навіть в Росії і в Білорусі!» Сьогодні для аптечних кіосків, які розташовано в сільській місцевості, змінено вимоги щодо торговельної площі і приділено увагу кваліфікації працівників. Якщо досі кіоск міг розташовуватися на восьми метрах, то тепер, згідно з наказом МОЗ № 723, він повинен займати площу не менше 21 кв. м, мати комунікації.

«В аптечних кіосках немає відповідних умов для зберігання ліків, адже на 8 кв. м неможливо встановити холодильник. Крім того, у них можна продавати лише безрецептурні препарати, – каже начальник відділу фармацевтичного супроводу Чернівецької обласної комунальної установи «Інформаційно-аналітичний центр управління охорони здоров'я» Г. Аджигітов. – Кіосків у області було небагато, та й ті власники позакривали через низьку рентабельність».

З нового 2013 р. без сертифіката GMP завозити ліки в наші аптеки заборонено, тому всі виробники мають підтвердити міжнародний стандарт якості

GMP. Але в аптеках й досі не отримують сертифікатів GMP, а без них продавати препарати – зась. Проте самі виробники кажуть, що можуть не встигнути із сертифікуванням, а це означає, що дехто з пацієнтів залишиться без ліків. «Належна виробнича практика» (так розшифровується ця аббревіатура) подарує українцям якісні пігулки. Натомість представники виробників кажуть, що процедура отримання GMP є надто складною та тривалою, адже усі сертифікати на ліки повинні бути з мокрою печаткою від виробника і затверджені Держлікслужбою України. Тому й не дивно, що деякі аптекарі про сертифікат GMP хоча й чули, проте в очі ще не бачили. Нагадаємо, що ще минулого року міністр охорони здоров'я Р. Богатирьова заявила, що Україна має намір відкрити сім нових лабораторій для перевірки якості ліків, які дадуть змогу провести сертифікацію препаратів за міжнародними нормативами.

Виконавчий директор асоціації міжнародних фармвиробників в Україні В. Ігнатов розповів: «Шлях контролю виробництва є найменш витратним і більш ефективним, ніж спроба проконтролювати кожну таблетку, яка входить на ринок. Крім того, з 1 березня запровадять ще й обов'язкове ліцензування імпорتنих ліків. Та виробники не вкладаються в строки. А це, насамперед, позначиться на споживачеві». Експерти переконують, що відсутніх на прилавках препаратів може набратись до тисячі. Це можуть бути антибіотики, спазмолітики та інші групи ліків. Але конкретно, які саме пігулки можуть зникнути, ніхто не каже. Аптекарка Г. Власюк точно знає, що на її складі немає українських аналогів протизапальних пігулок та деяких онкопрепаратів. «Є швейцарська компанія, яка виробляє онкопрепарати та імуномодельючі препарати, які взагалі в Україні не виробляють», – пояснила фармацевт.

Натомість Голова Держлікслужби з лікарських засобів О. Соловйов запевняє: «Дефіциту не буде. У нашому реєстрі понад 13 тис. лікарських найменувань. 90 % з них – українські копії або традиційні препарати». За його словами, у минулому 2012 р. українці витратили на ліки 27 млрд грн (тобто кожен українець у середньому витратив на лікарські препарати 480 грн), а через аптечні установи було продано 1 млрд 260 млн упаковок ліків, що на 17 % більше, ніж позаторік, а це говорить, зокрема, і про популярність сумнозвісного самолікування. «У нас у країні близько 70 % препаратів реалізується без рецептів, тоді як у Європі така ж цифра (70 % препаратів) відпускається за рецептами, – зазначає О. Соловйов. – Щодо забезпечення сільського населення кількість аптечних закладів у селах збільшилася на 15 %. Усі бачать, що фармацевтичний сектор у містах перенасичено, тому не випадково, що фармбізнес пішов саме до сільської місцевості». За даними Державного реєстру, в Україну завозять понад 8 тис. найменувань імпорتنих ліків. 2 тис. з них не подавали заявки на отримання сертифікату GMP у жодній країні, отже, де і як роблять ці препарати, залишається питанням. Нагадаємо, восени минулого року Прем'єр-міністр М. Азаров заявив, що з 1 березня 2013 р. з прилавків українських аптек зникне п'ята частина імпорتنих ліків, оскільки з початку весни ввезення медпрепаратів на

територію країни буде можливим лише за наявності сертифіката якості. «У результаті на український ринок не буде допущено більше 2 тис. лікарських препаратів іноземного виробництва», – зазначив Прем'єр-міністр.

Працівники Держслужби з лікарських засобів кажуть, що незабаром ініціюватимуть зміни у законодавстві задля того, щоб штрафувати лікарів, які комерційно співпрацюють з аптеками. Згідно з майбутніми нормами, лікар не матиме права спрямовувати пацієнта до конкретної аптеки. За порушення норми він буде змушений заплатити штраф у розмірі 15 тис. грн.

Крім того, згідно з наказом МОЗ № 723, в Україні заборонено дистанційний (через мережу Інтернет) продаж лікарських засобів, а також продаж лікарських засобів поштою та через будь-які інші заклади, крім аптечних, крім випадків, коли роздрібна торгівля лікарськими засобами за переліком, який встановлено наказом МОЗ, здійснюється в приміщеннях фельдшерських і фельдшерсько-акушерських пунктів, сільських і дільничних лікарень та амбулаторій загальної практики – сімейної медицини, працівниками цих закладів, які мають медичну освіту, на засаді договорів, що укладено з ліцензіатом, який має ліцензію на роздрібну торгівлю лікарськими засобами. До того ж, відповідно до вимог Закону України «Про рекламу» заборонено рекламу усіяких лікарських засобів, які мають відпускатися за рецептом (приписом) лікаря.

Власники аптек підтримують нововведення щодо закриття аптечних кіосків. Адже аптечний кіоск від стаціонарної аптеки відрізняється ще й за кількістю витрат (на утримання аптечного кіоску вони приблизно на третину менші, ніж на стаціонарну аптеку). Тож конкурувати з кіосками аптекам досить складно. Тема досить суперечлива. Є свої «за» і «проти».

Думка ж професійного реалізатора лікарських засобів С. Мамайсура, завідувача аптеки № 194 у Борисполі: «На мою думку, нові правила щодо заборони аптечних кіосків потрібно впроваджувати. Для нормального функціонування закладу під назвою “аптека” потрібна відповідна площа з торговельним залом і підсобним приміщенням і ліцензія на ліки. Існують ще аптечні пункти. Усі вони повинні належати базовій аптеці і мають право на існування задля зручності населення. Весь медикаментозний товар має надходити до базової аптеки, де він ретельно перевіряється на відповідність сертифікату якості, а вже звідти розподіляється по власних аптечних пунктах. Аптечні пункти повинні розміщуватися при закладах охорони здоров'я, державних чи приватних, і в місцях масового перебування людей, наприклад на вокзалах, стадіонах. Вони теж можуть реалізовувати медтовари від вітамінів до “рецептури”».

Деякі фармацевти взагалі вважають, що аптечний кіоск – це лише пародія на аптечний заклад. До недавнього часу його можна було відкривати де завгодно, і він насправді мав право торгувати, можна сказати, лише вітамінами та презервативами, тоді як для зберігання медикаментів потрібно було б повністю дотримуватись температурного режиму, що можливо лише в повнометражній аптеці. До того ж фармацевти кажуть, що власників таких кіосків про перевірку

попереджають за 10 днів, а цього досить, щоб усю сумнівну продукцію вивезти на «базу», а потім знову повернути назад на прилавки.

У наш час аптечний бізнес став одним із найприбутковіших; можливо тому точки продажу фармацевтичних товарів множаться як гриби після дощу. Багато чиновників застерігають громадськість щодо фальсифікованих ліків, адже сфальсифікувати ліки – це не те, що виготовити «самопальні» горілку чи коньяк. Фармакологічний фальсифікат – справа складніша. Контроль за його виявленням жорсткіший. І якщо українські приймальники продукції бачать, що упаковка хоча б трішечки відрізняється за кольором від справжньої, уже сигналізують про це. В Україні діють близько 800 постачальників, тому фармацевти дотримуються принципу співпрацювання з мінімумом постачальників і замовляють товар у небагатьох з них. Так значно надійніше. Кіоски проконтролювати набагато складніше. Туди товар може надходити і поза базовою аптекою.

Але серед учасників фармацевтичного ринку є багато суб'єктів господарювання, які проводять діяльність з роздрібною торгівлі лікарськими засобами переважно через аптечні кіоски, які є у невеликих населених пунктах (районних центрах, селищах міського типу, селах тощо). Своїм баченням можливості існування цього виду господарської діяльності поділився Л. Брагінський, директор ТОВ «Ескулап»: «Торгівля лікарськими засобами через аптечні кіоски як вид господарської діяльності збереглася в Україні з радянських часів. Коли аптечна мережа була у державній власності, у кожному лікувально-профілактичному закладі був аптечний пункт, який реалізовував рецептурні і безрецептурні препарати, а також працювали невеликі аптечні кіоски, розташовані на залізничних і автовокзалах, в аеропортах, у яких продавалися безрецептурні лікарські засоби і вироби медичного призначення». Нині велика кількість аптечних кіосків за рівнем забезпечення якості збереження продукції та обслуговування споживачів, на думку Л. Брагінського, не поступається аптечним пунктам. Більше того, зазначає він, дотримання суб'єктом господарювання вимог Державних будівельних норм (ДБН) 2.2-10-2001 «Будинки і споруди. Заклади охорони здоров'я» під час будівництва аптечного кіоску дає змогу стверджувати, що аптечний кіоск може бути краще пристосовано для зберігання та реалізації будь-яких препаратів, ніж аптечний пункт, при цьому сьогодні, як і за часів СРСР, він не має права реалізовувати рецептурні лікарські засоби.

І справді, у разі зникнення аптечних кіосків у селах, селищах міського типу, а також маленьких містах, де є лише одна аптека на центральній вулиці, фізична доступність лікарських засобів для населення значно знизиться, адже будувати в таких місцевостях аптеки економічно не виправдано. На думку деяких експертів, реалізація лікарських засобів через аптечні кіоски – економічно виправданий вид господарської діяльності. Невелика площа, низька собівартість будівництва, можливість розміщення в магазинах, торгівельних центрах та інших місцях, де сконцентровано людський потік, висока рентабельність та, як наслідок, низькі

ціни. З огляду на державні пріоритети у галузі охорони здоров'я слід мати на увазі й те, що для багатьох населених пунктів України властива наявність розгалуженого приватного житлового сектору, який відрізняється невеликою кількістю мешканців на значній площі. Будівництво аптек у таких регіонах нерентабельне, створення аптечних пунктів також не є можливим, тому що відсутні відповідні лікувально-профілактичні заклади. Цю проблему може бути ефективно вирішено шляхом створення умов для діяльності аптечних кіосків у цих місцевостях.

Очевидно, що витрати на утримання аптечного кіоску нижчі, ніж на утримання аптеки. Суб'єкти господарювання можуть реалізовувати через аптечні кіоски ліки з меншою націнкою, ніж в аптеці. Отже, аптечні кіоски – як форма торгівлі лікарськими засобами – вигідні не лише суб'єктам господарської діяльності, а й споживачам, а значить, державі.

Зникнення аптечних кіосків може призвести до значного зниження фізичної доступності лікарських засобів для населення приватного житлового сектору маленьких міст. Також слід врахувати зручне для споживачів розташування аптечних кіосків у великих містах. Отже, їх зникнення позначиться на показнику доступності препаратів для населення і великих міст, а також позначиться на ціні лікарських засобів для кінцевого споживача.

С. Палій, випускник Вінницького медичного університету: «Часто доводиться їздити до інвалідів та учасників війни на медогляди по селах, де раніше були аптечні кіоски, але позакривалися. І де зараз людям лікі купувати? Їхати до найближчого міста “чудовими” дорогами, якими швидше можна отримати гіпертонічний криз разом з інсультом?! Яка різниця, аптека чи кіоск; головне – це, на мою думку, дотримання температурного режиму для ліків. Що, холодильник чи кондиціонер по-іншому морозить у аптеці? Село і так вмирає, а законодавці, які проти аптечних кіосків, його просто доб'ють своїми наспіх прийнятими законами. Гроші – це не головне, аптекарі зі штампом на папірці конкуренції бояться, ось і знищують останню надію для хворого на селі. Ринок сам все покаже. Я бачу проблему не по телевізору, довідки про смерть родичам постійно виписую; якщо так і далі буде, то село вимре! Хай чиновники все ж замисляться та дозволять кіоскам працювати, навіть рецептуру реалізовувати!»

А ось думка В. Ястремської, селянки з Київщині: «Люди, які говорять, що лікі за рецептами має реалізовувати лише провізор, просто дивують. Якщо людина отримала диплом фармацевта, то вона може і має юридичне право реалізовувати медикаменти. А спробуйте у селі, де живе тисяча людей, знайти хоч одного фармацевта, не кажучи вже про провізора?! По селах треба дозволити реалізовувати ліки людям хоча б просто з медичною освітою, після спецкурсів!»

Наші вітчизняні «реформатори» весь час перебувають у напруженні: що б його таке ще зробити, аби народу жилося «краще і веселіше». Весь час намагаються щось впровадити, заборонити чи дозволити. Наприклад, у медичній галузі вже впроваджували, щоправда, безуспішно, загальну диспансеризацію

населення, обов'язкові медогляди дітей і школярів, усілякі вакцинації, продаж майже всіх ліків за рецептами тощо. Тепер надумали позакривати аптечні кіоски. А ось чи будуть задоволені покупці (особливо в часи спалаху епідемії того ж грипу), покаже час. Адже ми вже маємо чималий гіркий досвід, коли «бажаємо як краще, а виходить як завжди...»

Е. Войцеховская, мл. науч. сотр. НЮБ НБУВ

Будущее трансплантологии в Украине: проблемы и перспективы

Последние столетия в мире наблюдается стремительный рост и масштабная разновидность заболеваний, требующих более новых подходов и решений в системе их лечения. Одним из таких подходов является трансплантация органов и тканей, которая в настоящее время приобретает всё большую популярность из-за того, что количество людей, нуждающихся в пересадке того или иного жизненно важного органа, к сожалению, увеличивается. Людям этот вариант предлагается как действенный, обещающий выздоровление, и... как последний и единственный. Пациенты месяцами, а иногда годами могут стоять в «очереди» за нужным органом, часто не дожидаясь такого момента.

На сегодняшний день в Украине действует шесть центров по пересадке органов. Однако за последние 10 лет в нашей стране проведено лишь 1002 трансплантации. Ежегодно операция по пересадке органов требуется нескольким тысячам человек (из них – 2500 почек, 1200 сердец, 1500 трансплантаций печени и еще 2000 различных органов при сахарном диабете, информация сайта Министерства здравоохранения). Спрос во многом превышает предложение: надежду на жизнь получают единицы больных, поскольку их донорами чаще становятся родственники, но во многих случаях по медицинским показателям их органы не годятся для пересадки. Поэтому данная отрасль медицины требует принятия новых документов, позволяющих трансплантологии развиваться и соответствовать мировым стандартам.

Сегодня в Украине действует Закон № 1007-XIV «Про трансплантацию органов и других анатомических материалов человеку», принятый в 1999 г. С того момента в Закон вносились изменения, последние – в 2012 г. Нынче предлагается для рассмотрения новая редакция закона, предусматривающая «презумпцию согласия» человека использовать его органы после смерти, если он при жизни не написал заявление об отказе от данной процедуры.

Хотя, по словам директора координационного центра трансплантации органов, тканей и клеток Министерства здравоохранения Р. Салютина, законопроект о внесении изменений в законодательство о трансплантации органов не существует и в Верховную Раду подана лишь концепция развития службы трансплантации органов, данный документ вызвал широкое обсуждение

в СМИ, причем неоднозначное. С одной стороны, принятие «презумпции согласия» позволит увеличить процент операций по пересадке органов в разы и тем самым повысит процент спасения людей, т. к. основной проблемой является отсутствие или длительный поиск донора. С другой стороны, люди предполагают, что после принятия данного закона все граждане станут потенциальными донорами, и возможно даже при жизни, т. к. лечить станет невыгодно, а перспектива заработать на органах, «разобрав человека на составляющие», выглядит более заманчиво.

В том, что украинцы крайне негативно относятся к трупной трансплантации, убежден главный трансплантолог Министерства здравоохранения, член-корреспондент Национальной академии медицинских наук Украины профессор А. Никоненко.

По его убеждению, необходимо изменить ситуацию в трупной трансплантации. «Закон, который предусматривает презумпцию несогласия, в нашей стране не сработал. 12 лет, работая с данным законом, мы увидели, что находимся в тупике. При возможности ежегодно выполнять свыше тысячи трансплантаций почек, мы выполняем единичные такие операции. Они стали необычным явлением для Украины», – сказал он.

В необходимости начать диалог между врачами и обществом по проблемным вопросам трансплантологии уверен и директор Национального института хирургии и трансплантологии им. А. Шалимова АМН Украины профессор Ю. Поляченко. Он отметил, что в Украине есть все предпосылки для развития данной медицинской отрасли – это и высококвалифицированные специалисты, и материальная база, и семь трансплантационных центров, т. е. практически все условия для успешного проведения трансплантаций. Однако необходимый объем трансплантационных операций в Украине не проводится. «Это предопределено несовершенным законодательством в сфере трансплантологии, неготовностью общества, врачей, СМИ, общественных организаций к соответствующему диалогу», – считает Ю. Поляченко.

Плюсы посмертного донорства видит и заместитель министра здравоохранения А. Толстанов, отмечая, что «презумпция согласия» на изъятие органов после смерти позволит проводить и увеличить количество сложных операций, как это уже делается в России и Беларуси.

Между тем, резкая критика относительно подхода к вопросу донорства органов в Украине прозвучала со стороны Украинской православной церкви Киевского патриархата. Глава информационно-издательского управления УПЦ Киевского патриархата Е. Зоря уверен, что государство должно больше информировать украинцев об осознанном донорстве, а не законодательно искать пути получения органов после смерти. По его словам, религиозные организации предлагают медикам скоординировать усилия и популяризировать идею сознательного донорства, и церкви сделают все, чтобы этот документ не был

принят. «Решение о донорстве после смерти должно быть осознанным», – отмечает Е. Заря.

Стоит отметить, что инициаторы данных изменений при разработке концепции ориентировались на европейский опыт – в странах Европы действуют компьютерные центры, в которые поступает информация о тех, кто при жизни заявил о несогласии быть донором, а также параметры реципиентов, с которыми оперативно можно сравнить данные нового донора. Это позволяет оперативно принимать решение, поскольку, например, сердце после забора «живое» максимум пять часов. Практика «презумпции согласия» действует в таких странах, как Финляндия, Швеция, Бельгия, Франция, Италия.

Но мы – Украина. Возникает вопрос: как создать единую базу данных о донорах, максимально защищенную от несанкционированного доступа, а также действующую и действенную систему связи между медицинскими учреждениями и центрами трансплантации, которая поможет сделать невозможными злоупотребления со стороны врачей, установить ответственность за нарушение законодательства о трансплантации, создать реестр лиц, нуждающихся в органах для пересадки, надлежащим образом оборудовать имеющиеся и создать достаточное количество новых центров трансплантации и т. п. Неплохо было бы создать при Государственной службе трансплантации наблюдательный совет, в котором должны взаимодействовать сотрудники правоохранительных органов, представители религиозных, общественных и благотворительных организаций.

Но и это вряд ли поможет сильно увеличить количество желающих отдать свои органы после смерти. Потому, как само слово «трансплантация» является для большинства людей чем-то нереальным и страшным. Сложно представить, что молодой человек или девушка захотят думать об этом и пойдут подавать заявление об отказе. Еще один вопрос – куда подавать заявления? Нотариусам и платно? Или как высказывалось предположение – в поликлинику? Все знают про утерянные истории болезни, карточки медицинские... кто доверит хранить там такой документ?

Также, при обсуждении данного вопроса в Интернете, высказывалось мнение, что потенциальных доноров или их родственников стоит заинтересовывать привилегиями, например, оплата похорон, или денежное вознаграждение за полученный орган. Однако директор координационного центра трансплантации клеток, органов и тканей Министерства здравоохранения Украины Р. Салютин высказал свою точку зрения, оценив материальное поощрение доноров негативно. В интервью УНИАН он рассказал, что согласно Международной конвенции по противодействию торговле органами и другими анатомическими материалами, любая материальная или иная компенсация человеку за отданный орган или посмертное донорство является противозаконной. По его мнению, есть другие стимулы. «Возможен приоритет в очереди на органы для того, кто ранее сам изъявил желание стать донором посмертно. Но, материальные или другие блага должны быть закрыты. Единственное, что могло бы быть – как в Советском

Союзе, где каждый донор получал путевку в санаторий на реабилитацию», – подчеркнул он.

Еще один момент: как можно избежать коррупции в этой сфере, если врач отделения трансплантации почки и гемодиализа получает 2500 грн, а люди, ищущие спасения и ждущие годами нужный орган, готовы платить гораздо большие суммы за нужный орган и пересадку. И таких людей на порядок больше чем доноров. Поэтому необходимо предусмотреть, как избежать нарушений в данном вопросе.

Беря во внимание все вышеизложенное, можно сделать вывод, что сама по себе трансплантация крайне важна как научный прогресс, как спасение людей, не имеющих надежды на другое лечение. Но для того чтобы донести до людей её необходимость, стоило бы реализовывать государственные социальные программы по популяризации трансплантации среди населения, например, давать людям информацию об эффективности пересадки органов как метода лечения и о возможностях современной трансплантации в целом.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *2

Блог на сайті «Дело»

Про автора: А. Оленюк, юрист

Наступивший год ознаменовался существенными изменениями правил игры на рынке альтернативных источников энергии.

В частности, значительно обновились условия инвестирования в «зеленую» энергетику. Причиной тому принятые Верховной Радой 21 ноября 2012 года изменения в Закон Украины «Об электроэнергетике», которые скорректировали условия работы в этом секторе и сделали одни его сегменты более инвестиционно привлекательными (биотопливо и гидроэнергетика), а другие – менее перспективными (солнечная энергетика).

Суть принятого Парламентом нового закона – изменение регулирования в применении «зеленых» тарифов для предприятий, которые осуществляют производство электрической энергии из альтернативных источников энергии (ветра, солнца, биомассы, биогаза и воды). Под «зеленым» тарифом понимается специально установленная государством цена, по которой осуществляется закупка электроэнергии, произведенной из альтернативных источников. Как правило, размер «зеленого» тарифа значительно превышает рыночную стоимость электрической энергии из «традиционных» источников

---

*2? Збережено стиль і граматику оригіналу

энергии. Объясняется это целенаправленной политикой государства в сфере энергетики по стимулированию частных инвестиций в сектор альтернативной энергетики и увеличению доли альтернативной энергии в общем энергетическом балансе государства.

Биогаз и биомасса – в числе фаворитов

Инициаторам изменений к закону удалось добиться ранее не предусмотренного «зеленого» тарифа на электроэнергию, производимую из биогаза и биомассы (коэффициент – 2,3). Это положительно отразится на деятельности производителей электроэнергии из биогаза, которым «зеленый» тариф до сих пор был недоступен из-за неточностей формулировок в действующем законодательстве. Согласно принятым изменениям, теперь биогаз приравнивается к биомассе и производимая из него электроэнергия также подлежит применению «зеленого» тарифа. В связи с этим можно ожидать рост интереса потенциальных инвесторов к реализации биогазовых проектов и строительству соответствующих установок в различных регионах Украины.

Гидроэлектростанциям – быть!

Новации законодательства также способствуют возрастанию привлекательности гидроэнергетики. Для гидроэлектростанций установлен диверсифицированный «зеленый» тариф в зависимости от их мощности. ГЭС мощностью до 200 кВт отнесены к категории «микро» с увеличением коэффициента с нынешних 0,8 до 2; станции мощностью от 200 кВт до 1 МВт классифицируются как «мини» и для них коэффициент увеличен с 0,8 до 1,6; ГЭС мощностью 1-10 МВт вошли в категорию «малые» с коэффициентом 1,2 вместо 0,8. Для представителей бизнеса в указанном сегменте такое увеличение коэффициентов означает снижение сроков окупаемости проектов. Таким образом, в наступившем году можно будет наблюдать активность в строительстве малых ГЭС, в частности инвесторы проявляют интерес к карпатским рекам.

Солнце стало менее востребованным

Размер «зеленого» тарифа в отношении солнечных электростанций изменился в сторону понижения. Нововведение коснулось объектов, введенных в эксплуатацию с 1 января 2013 г. Тариф в данном случае также уменьшен дифференцировано: для наземных солнечных электростанций – снижен на 27 %; для станций, смонтированных на крышах или стенах зданий, мощностью более 100 кВт – на 22 %; для таких же станций, но мощностью менее 100 кВт – на 16 %.

Местную составляющую по-прежнему будут считать

Обновленный закон усовершенствовал механизм определения и расчета местной составляющей. Речь идет о доле материалов и работ отечественного происхождения в общем объеме материалов и работ, используемых при строительстве объектов электроэнергетики. Соблюдение этой доли и дает право на применение «зеленого» тарифа.

Именно местная составляющая, по мнению инвесторов, является наиболее существенным препятствием для осуществления инвестиций в сектор

альтернативной энергетики. В Украине попросту отсутствуют необходимые производственные мощности для удовлетворения потребностей участников рынка в составляющих элементах объектов электроэнергетики (ветровые турбины, солнечные модули и пр.).

Размер местной составляющей отличается в зависимости от даты начала и окончания строительства объектов, а также от источника альтернативной энергии. Согласно принятому закону, размер доли материалов и работ отечественного происхождения для объектов альтернативной электроэнергетики (за исключением биогазовых электростанций и гидроэлектростанций), строительство которых началось после 1 января 2012 года, будет установлен на уровне не менее 30% (при условии их ввода в эксплуатацию до 1 июля 2014 года) и не менее 50% (при условии их ввода в эксплуатацию после 1 июля 2014 года). Для биогазовых электростанций доля установлена в размере не менее 30% при вводе в эксплуатацию с 1 января 2014 года и не менее 50% при вводе в эксплуатацию с 1 января 2015 года. Новым законом отменено обязательное применение местной составляющей для гидроэлектростанций.

Внесены также некоторые изменения в способ расчета местной составляющей. Если в 2012 году она определяется из расчета общей стоимости объекта электроэнергетики, то с 1 января 2013 года местная составляющая определяется отдельно по каждому элементу объекта электроэнергетики с определением его «доли» в объекте.

Комментарии:

Дмитрий: На счет местной составляющей не все так плохо, как это подано в статье. Во-первых, производство комплектующих и оборудования для гидроэнергетики и солнечной энергетики в Украине существует уже не один год. Во-вторых, производство оборудования для ветроэнергетики наладили в прошлом году. Для биоэнергетики наладят в обозримом будущем. И, пять же, никто не отменял главный закон бизнеса – спрос формирует предложение. На данный момент инвесторам нет смысла развивать производство именно на территории Украины. Но, если законодательно поставить бизнес в определенные рамки, им придется их соблюдать. Наши зеленые тарифы, не смотря на плановое снижения, остаются привлекательными для инвесторов, поэтому с местной составляющей проблем быть не должно. Вот еще хороший материал на эту тему:

«Во всех странах мира рады стимулировать внутреннее производство оборудования для альтернативной энергетики. А украинцев надо уговаривать»

Игорь Редих: Обычные, не «зеленые» тарифы на электроэнергию увеличиваются ежегодно на 20 – 25 %. Когда мы стартовали в Украине, то тариф для промпредприятий был 12 копеек за 1 кВтч. Сейчас 1,20 грн. Уже через год – два предприятия будут платить 1,50 грн за 1 кВтч. Как везде в мире.

Поэтому в зеленом тарифе для биогаза уже нет такой острой необходимости. Напротив, чем чем дальше тем предприятием более выгодно работать не по зеленому тарифу и не продавать в сеть, а просто закрывать собственные потребности по обычному тарифу (***В 2013 году «зеленая» энергетика будет жить по-новому 2 // Дело (<http://delo.ua/opinions/v-2013-godu-zelenaja-energetika-budet-zhit-po-novomu-195818>). – 2013. – 29.01***).

***

Блог на сайті «Корреспондент.net»
Про автора: П. Петренко, політик, юрист

У 2012 р. Україна зайняла четверте місце серед країн Ради Європи за кількістю рішень Європейського суду з прав людини, в яких визнані порушення країною Європейської конвенції з прав людини.

Окрім того, минулого року Голова Європейського суду з прав людини Дін Шпільман повідомив про те, що Україна входить до п'ятірки лідерів серед країн, з яких надходить найбільша кількість скарг до Європейського суду з прав людини. Так, станом на жовтень 2012 року в ЄСПЛ знаходились понад 10 тисяч скарг на Україну.

Це – суха статистика, достовірність якої не можна поставити під сумнів. І вона свідчить про одне – в Україні існує величезна проблема із дотриманням прав людини.

Попри зазначені факти чинна влада заперечує цю ситуацію та вперто з разу в раз заявляє, що суворо дотримується норм Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та виплачують українцям всі присуджені кошти. Тільки от чомусь ніхто не бере до уваги, що для того, щоб отримати законну компенсацію, звичайний громадянин витрачає часом роки на поневірвання бюрократичним апаратом.

Наведу іншу цифру. Суддя ЄСПЛ Станіслав Шевчук нещодавно повідомив, що понад 95% рішень, які приймає щодо України Європейський суд із прав людини, насправді не виконуються.

Тому давайте з'ясуємо, чому так різниться та інформація, яку надає чинна українська влада, та дані, що оприлюднює Європейський суд з прав людини.

Насправді, справа в тому, що окрім присудження особі-заявнику певної грошової компенсації, ЄСПЛ передбачає обов'язкове вжиття заходів індивідуального характеру, тобто – поновлення статусу особи.

Яскравий приклад такої ситуації – справа судді Волкова проти України, де Євросуд зобов'язав Україну не тільки виплатити заявнику зазначену суму коштів, а й поновити його на попередньо займаній посаді. В результаті гроші Волков отримав, а от попереднє місце роботи так і залишилося попереднім. І це не виняток, а вже правило – практика доводить, що ділі правовий статус осіб не поновлюється.

Ну, і на сам кінець – найголовніше. Окрім іншого, у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини встановлює для України обов'язок вжити заходи загального характеру – вдосконалити законодавство, привівши його у відповідність до європейських стандартів, та реформувати судову систему. Тобто вжити комплексні заходи організаційного і правового характеру. Адже якраз

системні недоліки і є однією із головних причин такої величезної кількості звернень українців до ЄСПЛ. Проте, як бачимо, – віз і нині там.

Із огляду на це, я звернувся до Міністерства юстиції з вимогою пояснити, з якої причини не виконуються рішення Європейського суду з прав людини та чи вживає держава заходи загального характеру, тобто – чи приводить законодавство у відповідність до європейських стандартів. Окрім того, я вимагатиму від Мініюсту надати інформацію щодо того, чи притягалися у минулому році до юридичної відповідальності посадові особи, винні у невиконанні рішень ЄСПЛ. Настав час розрубати цей «Гордіїв вузол».

Коментарий:

Elena Ivanova: Уважаемый депутат-юрист! Если вы практиковали в суде, то знаете, что на Украине ПРАКТИЧЕСКИ НИКОГДА И НИКОГО не привлекают за неисполнение судебного решения, хотя в УК имеется соответствующая статья. Особенно сурово закон НАМЕРЕН КАРАТЬ – но никогда не карает – должностных лиц. Похоже, первым осужденным по указанной статье может стать Власенко (*Українці та Європейський суд з прав людини* // *Корреспондент.net* (http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/pavlopetrenko/a97364). – 2013. – 1.02).

***

Блог на сайті «Дело»

Про автора: В. Дарпинянц, редактор

В ВР зареєстрований фискальний законопроект, норми которого в случая принятия могут вступить в действие (!) с 1 января 2013 г. Это лишнее свидетельство качества законотворчества, но не повод для беспокойства.

Речь идет о законопроекте № 1246 «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины относительно изменения кодификации видов экономической деятельности». Субъект законодательной инициативы – Кабмин Николая Азарова, дата регистрации в ВР – 11 января 2013 года. В пункте 1 раздела II «Заключительные положения» документа констатируется, что закон вступает в силу (в случае принятия. – Ред.) с 1 января 2013 года.

(Полный текст законопроекта № 1246 можно отыскать, в частности, на сайте Верховной Рады в разделе «Законотворчество» – ЗДЕСЬ. В случае затруднений при переходе по гиперссылке целесообразно воспользоваться поисковым сервисом на сайте www.rada.gov.ua.)

Обратим внимание, что предполагаемые изменения кодификации видов экономической деятельности, прежде всего, относятся к работе плательщиков единого налога. Затрагивающие их нормы, по сути, являются проекцией в Налоговый кодекс положений нового Классификатора видов экономической деятельности (КВЭД 009:2010). Напомним, что новый КВЭД утвержден приказом Госкомитета Украины по вопросам технического регулирования и

потребительской политики № 457 (от 11.10.2010 года), вступившим в силу еще 1 января 2012-го. Тот год был определен переходным периодом для одновременного применения нового классификатора и старого КВЭД-2005 (утратившего силу с января 2013 года). А соответствующие нормы НКУ подлежали согласованию с КВЭД 009:2010.

Сейчас, очевидно, что номера кодов видов экономической деятельности в Налоговом кодексе и упомянутом приказе № 457 (от 11.10.2010 года) не совпадают. Это несоответствие, собственно, и призван устранить правительственный законопроект № 1246. При этом действительность видов деятельности, указанных в свидетельствах плательщиков единого налога в привязке к старому КВЭД-2005, была подтверждена налоговой службой. Подробнее – на официальном сайте ГНСУ [ЗДЕСЬ](#). Также на сайте фискального ведомства вывешен новый классификатор для упрощенцев 1-й, 2-й, 3-й групп (соотношение новых кодов КВЭД со старыми – [ЗДЕСЬ](#)).

По имеющимся сведениям, практических проблем с регистрацией новых видов деятельности и получении свидетельств плательщиков единого налога в январе-феврале 2013 года не возникало. А вот разного рода спекуляций вокруг будущего «упрощенки» в информационном пространстве Украины – как и в предыдущие годы – предостаточно. Предпринимателям вряд ли стоит акцентировать на них внимание, в том числе, и во избежание политических манипуляций.

Достаточно логичными представляются замечания Главного научно-экспертного управления Верховной Рады к законопроекту № 1246, в частности, относительно того, что предлагаемые в нем изменения фискального законодательства должны вступить в силу через 10 дней со дня его официального опубликования (если другое не предусмотрено законом), но не ранее дня опубликования. Заметим также, что Главное научно-экспертное управление ВР поддержало принятие правительственного законопроекта № 1246 с учетом данного замечания (*Новый КВЭД до сих пор не в Налоговом кодексе // Дело* (<http://delo.ua/opinions/novuj-kved-do-sih-por-ne-v-nalogo-196586>). – 2013. – 6.02).

***

Блог на сайті «Про город»
Про автора: К. Пастеров

В 2012 г. правоохранителями Донецкой области выявлено 877 преступлений в сфере служебной деятельности, из них 166 с признаками коррупции, 254 факта взяточничества.

За мздоимство к уголовной ответственности привлечено 139 должностных лиц. Общая сумма взяток по возбужденным уголовным делам составила более 5,5 миллионов гривен. При этом среднестатистическое «подношение» составило

приблизительно 70 тысяч гривен. Например, именно такую сумму запросил один из председателей поселкового совета за помощь в получении разрешения на аренду земельного участка в 2 га, на котором планировалось проведение земельных работ. Взяткой же рекордсменом, как мы уже сообщали не раз, стали полтора миллиона гривен, которые получил чиновник областного звена за перечисление компенсаций и дотаций из бюджетных средств «нужным адресатам».

За нарушение Закона Украины «Про засади запобігання і протидії корупції» правоохранителями составлено около 100 административных протоколов, судами оштрафованы 73 госслужащих. Так, штраф в 850 гривен заплатил директор техникума, который незаконно себе начислил и получил месячную премию в размере 1150 гривен. На тысячу гривен оштрафован заместитель головы одного из городов, который получил 400 гривен за содействие частному предпринимателю в составлении договора аренды полигона твердых бытовых отходов. А вот заведующему отделением одной из поликлиник за неправомерную выдачу больничного листа (получил за это 200 грн.) пришлось заплатить 1700 гривен.

Наибольшее количество чиновников – штрафников «пострадали» за не подачу декларации об имуществе, доходах, расходах и обязательствах финансового характера за 2011 год (*За год в Донецкой области дали взятку на 5,5 млн грн // Про город (<http://progorod.info/story/76599#.URNzvvl8XgY>). – 2013. – 6.02).*

***

Блог на сайті «Ubr.ua»

Про автора: М. Самборська, адвокат

Закон защищает каждого, кто может нанять хорошего адвоката.

1. В первую очередь необходимо определить, какая разница существует между понятием «адвокат» и «юрист».

Адвокат – это гражданин Украины, имеющий полное высшее юридическое образование, владеющий украинским языком, имеет стаж работы в отрасли права не менее двух лет, а также сдавший квалификационный экзамен, прошедший стажировку, принявший Присягу адвоката Украины и получивший свидетельство о праве на занятие адвокатской деятельностью. (ст. 6 ЗУ «Об адвокатуре и адвокатской деятельности»).

Кроме того:

· Адвокат обязан сохранять адвокатскую тайну. (ст. 22 ЗУ «Об адвокатуре и адвокатской деятельности»)

· Запрещается любое вмешательство в адвокатскую деятельность, требование у адвоката, его помощника и др.его работников сведений, составляющих адвокатскую тайну. Адвокаты не могут быть допрошены в качестве свидетелей.

- Документы, связанные с исполнением адвокатом поручения, не подлежат досмотру, разглашению или изъятию без его согласия.

За нарушение требований ЗУ «Об адвокатуре», Присяги адвоката Украины и других актов законодательства Украины, регулирующих деятельность адвокатуры, адвокат несёт дисциплинарную ответственность. (ст. 33-35 ЗУ «Об адвокатуре и адвокатской деятельности»).

- Также адвокат имеет право направлять адвокатские запросы, истребовать документы и осуществлять другие права, предусмотренные ст. 20-24 ЗУ «Об адвокатуре и адвокатской деятельности».

Юрист – это лицо, имеющее высшее юридическое образование.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать логический вывод, что решение своих проблем лучше доверить, всё же, адвокату в силу его вынужденного профессионализма.

2. При выборе адвоката, обязательно уделите внимание его послужному списку. Предыдущие места работы адвоката составят для Вас карту его знаний и его опыта. Например, лучшие адвокаты в уголовном праве, обязательно имеют в своём послужном списке: органы милиции, прокуратуры или суды; лучшие адвокаты в гражданском, семейном, жилищном праве, специализирующиеся на представлении интересов в судах, обязательно имеют в своём послужном списке суд первой инстанции. Как правило, чем больше стаж работы в государственной структуре, тем компетентней и опытней специалист. Но, бывают исключения.

3. Адвокат должен излагать свою мысль ясно и грамотно, а также свободно разговаривать на государственном (украинском) языке, т.к. делопроизводство и судебный процесс ведётся исключительно на украинском языке. От умения излагать свою мысль и грамотно говорить на украинском языке зависит, насколько чётко и ясно адвокат будет изъясняться напереговорах, со следствием и в судебном заседании.

4. Не стоит доверять разговорчивым адвокатам, которые сразу и много обещают, гарантируют 100% выигрыш, не удосужившись вникнуть в детали дела и не изучив необходимые документы, такие, которые постоянно ссылаются на свой большой опыт работы и т.д. Хороший оратор – не значит хороший специалист в сфере права. Красноречие и чрезмерная словоохотливость в суде не сыграют положительной роли, а могут наоборот испортить мнение судьи о Вас как о стороне, которого представляет адвокат. Обязанностью квалифицированно адвоката является своевременное предоставление всех необходимых доказательств по делу, а также конкретно и чётко формулировать пояснения и вопросы. К сожалению, практика показывает, что многие люди верят красивым речам и обещаниям таких адвокатов. Такие псевдо-адвокаты берут деньги, а работу надлежащим образом выполнить не могут, что ведёт к проигрышу дела.

5. Хороший адвокат стоит дорого. Если хотите получить профессиональную правовую помощь, не обращайтесь к тем адвокатам и в те

конторы, где предлагают дешевые юридические услуги: какая цена, такое и качество. Цена – не критерий для выбора адвоката, т.к. от качества предоставляемых услуг зависит исход Вашего дела. Внимательно нужно присмотреться при обращении за помощью в юридическую фирму, или к адвокатам (юристам), работающим на зарплату в юридических компаниях. Как правило, рабочий день у таких адвокатов (юристов) с 9.00 до 18.00, а в остальное время Вам придётся решать свои проблемы самостоятельно. Здесь основную роль играет человеческий фактор – перед Вами может быть хороший специалист, но – низких человеческих и моральных качеств, которому безразличен исход Вашего дела и которому выгодно, чтобы Вы как можно дольше оставались Клиентом такой юридической фирмы. Потому что с Ваших гонораров он получает свои проценты. Ведь гонорар Вы платите не адвокату, а директору компании, в штате которой он состоит.

6. Так же, необходимо обратить внимание на внешний вид адвоката. Неопрятный и неаккуратный адвокат, точно также безалаберно будет вести Ваше дело, что может привести к нежелательным для Вас последствиям. У настоящего профессионала всегда в порядке внешний вид, содержимое портфеля, мобильного телефона и документы Клиента.

Будем надеяться, что эта попытка систематизировать критерии выбора хорошего адвоката будет Вам полезна (*Как выбрать хорошего адвоката? // Ubr.ua (<http://blog.ubr.ua/praktika-biznesa/kak-vybrat-horoshego-advokata-4784>). – 2013. – 8.02*).

***

Блог на сайті «Фокус.иа»

Про автора: О. Крамаренко, гол. ред. журнала «Деньги.иа»

Новый вариант налога на роскошь – ещё смешнее, дороже и коррупционнее действующего налога на недвижимость, который он должен заменить.

Новое правительство вернулось к старым идеям пополнить казну и ввести закон о роскоши. Второй вариант фискальной инициативы уже готов и ждёт рассмотрения в парламенте. Публичная сторона налога проста: заставить действительно богатых людей делиться с государством. На этот раз документ учитывает всё: от дорогих квартир и машин до шуб и ювелирных украшений. И выглядит настолько красиво, что захотелось выяснить, кто и сколько заплатит на самом деле. Даже беглый анализ показал, что налог на роскошь коснётся не самых богатых, а скорее обеспеченных людей – средний класс плюс.

Итак, в Министерстве финансов предлагают новым сбором с богатства заменить уже действующий налог на недвижимость и ввести критерии, которые определяют, что имущество действительно дорогое. В частности, роскошью считаются квартиры площадью свыше 200 кв. метров и дома более

500 «квадратов». Владельцу придётся уплатить налог в том случае, если официальная стоимость недвижимости превышает в сумме 1000 минимальных зарплат. На сегодня это больше миллиона гривен. Для примера: самый дешёвый из налогооблагаемых объектов – квартира в 200 кв. м ценой 1,15 млн гривен – обернётся ежегодным налогом в 5500 гривен.

Налог на роскошь коснётся не самых богатых, а скорее обеспеченных людей – средний класс плюс.

Помимо налогов надо будет раскошелиться и на оценку недвижимости – это требование прямо предусмотрено в законопроекте. Хотя сейчас при уплате налога на недвижимость без оценки

можно обойтись – величина налога однозначно привязана к площади помещения. То есть новый налог подарит жирное поле для заработка оценочным фирмам.

Напомню, что недавно прогремел скандал вокруг монополизации оценочного бизнеса и введения обязательной оценки при продаже-покупке недвижимости. Теперь вот налицо

аналогичные перспективы, но уже для всех, кто просто владеет квартирами и частными домами не самой малой площади.

Будут ли платить налог на роскошь владельцы действительно крутой недвижимости? Вряд ли. Найдётся масса способов, чтобы этого избежать. Один из них: оформить владение многоквартирным домом на юридическое лицо (такие объекты не облагаются налогом на роскошь) и попросту якобы арендовать свою квартиру. При определённых обстоятельствах это решение для по-настоящему богатого человека. У нас в стране очень часто фактическое распоряжение имуществом и официальное владение им – разные вещи.

Платить налог на роскошь придётся и владельцам автомобилей с объёмом двигателя более 3,99 л. Согласно прайс-листам украинских автодилеров под такие критерии подходят практически все внедорожники, седаны и хэтчбеки с подобными движками. Потому что их цена, как правило, превышает 60 000 долларов. И самый недорогой и скромный по объёму двигателя автомобиль гарантирует своему владельцу уплату налога минимум в 10 000 гривен ежегодно.

Смогут ли обойти этот налог действительно богатые? Запросто. Достаточно приобрести машину в лизинг. В этом случае она не находится в собственности того, кто ею пользуется. И никаких сборов. Ещё лучше, если машину возьмёт в лизинг компания, принадлежащая тому, кто на ней катается. Тогда и расходы на транспортное средство можно списать на бюджет юридического лица.

Практически все моторные суда, судёнышки и гидроциклы, на которых народ привык летом рассекать водную гладь, тоже попадут под налог на роскошь. Самый скромный кораблик,

который можно купить по цене весьма недорогого автомобиля, будет стоить своему владельцу-налогоплательщику от 3300 налоговых гривен в год, гидроцикл – от 2200 грн.

Предметом интереса налоговиков станут и мобильные телефоны, и часы, и ювелирные украшения, в том случае, если стоимость этих вещей окажется больше 22 000 гривен. Да, наверное, это дорого. Большая часть украинцев покупает подобные аксессуары за суммы в десять раз меньше. Но устраивать специальную охоту на покупателей и продавцов таких товаров – занятие малоперспективное. По замыслу Минфина, налог на роскошь будет взиматься с этих предметов всего один раз по ставке 10% от их стоимости – при продаже в розницу или на таможне, при ввозе из-за рубежа. Как по мне, это будет происходить крайне редко. Любители действительно дорогих игрушек уйдут к «серым продавцам» или будут отовариваться в иностранных бутиках.

Попытка заставить платить богатых выглядит красиво, но нереалистично. А задумано всё ради того, чтобы сформировать систему контроля над расходами. «Откуда деньги?» – это следующий вопрос после «За сколько купил?» (*Налог на роскошь в Украине будут платить не самые богатые, а средний класс // Фокус.ua (<http://focus.ua/opinion/260075>). – 2013. – 11.02).*

***

Блог на сайті «Корреспондент.net»

Про автора: П. Петренко, політик, юрист

Єдина програма, яка нібито ще вціліла станом на грудень 2012 р. була програма доступного житла. Проте й вона довго не протрималася і вже два місяці, як не працює. Тож, давайте з'ясуємо чому.

Так, фінансові установи, що приймають участь у зазначеній програмі кредитування, стверджують, що видача держіпотеки призупинена автоматично. Оскільки розрахунок норм житлоплощі, на яку видається кредит (від 40 кв. м на 1-2 чол до 76 кв. м на трьох і більше), діяв лише до 1 січня 2013 року. Тобто зараз залишається незрозумілим чи будуть ці норми переглянуті або залишаться такими самими – у будь-якому випадку, це має затвердити нова постанова Кабміну. І пока вона не вийде банки не мають юридичних підстав укладати нові договори з клієнтами.

Натомість у Мінрегіоні повідомили, що відповідну постанову уряду про норми пільгового кредитування на 2013 рік вони вже давно як підготували та передали до Кабміну – ще в грудні минулого року. Чому вона досі не затверджена – уряд не повідомляє, годуючи обіцянками, що зазначене питання от-от розглянуть, при цьому не зазначаючи жодних конкретних строків.

Єдина цифра, якою прикривається чинна влада, обіцяючи, що програма державної іпотеки буде поновлена, це – 300 мільйонів гривень, що закладені в цьогорічному бюджеті на компенсацію відсотків «дешевих кредитів». За логікою урядовців, сам факт того, що в держбюджеті ця строка видатків передбачена, має свідчити про те, що по-перше, ці кошти дійсно існують, а по-друге, що програма «доступного житла» діятиме в 2013 році. Проте, як свідчать факти, станом на

сьогодні «президентська іпотека» існує тільки на папері і проблему забезпечення українців житлом по суті не вирішує. А ситуацію, що виникла із «простроченою» постановою Кабміну, назвати випадковою язик не повертається – її існування свідчить виключно про те, що «згори» була дана вказівка заморозити програму. Таким чином виходить, що скористатися «іпотекою Януковича» встигли лише три тисячі українців.

Хочу нагадати, що нині тільки згідно офіційної інформації Мінрегіону понад півтора мільйона українців потребують власного житла. Дані ж неофіційної статистики набагато серйозніші – 70 % молодих родин не мають власного даху над головою.

Для того, щоб розібратися у ситуації, що виникла, я направив відповідне депутатське звернення до прем'єр-міністра України Миколи Азарова, в якому я вимагаю з'ясувати причину того, що Кабмін досі не затвердив постанову щодо норм кредитної жилплощі.

Коментарі:

Станислав Кукарека: Напрасно вы так про правительство :) Азаров при всем своем желании не в состоянии отменить законов природы. А законы природы нам гласят, что сия программа – просто не имеет аудитории. Кто будет брать эти кредиты? Молодые специалисты, что уверенно движутся к доходу в 3000 гривен в месяц, и которым еще между прочим – рожать детей и покупать памперсы? Нереально. Они не могут себе позволить покупку жилья, в.т.ч. и в кредит. Не предусматривает этого текущая политика оплаты труда :)

Кто еще? Частные предприниматели? Так с ними идет война, вернее – на них ведется охота. И после скорого прекращения «внутренней торговли» их останется совсем мало, а живые позавидуют мертвым. Для этой категории актуальна скорее продажа жилья (в интересах минпоборов), но аж никак не его приобретение, и уж тем более не в их положении связываться с долгосрочными кредитами.

Кто еще там среди кандидатов? Успешные покращувачи? Так их больше интересуют жилая недвижимость Вены и Барселоны. Госслужащие успешные? Так они интересуются больше и вовсе бесплатным жильем «от конторы», нафига им платить деньги?

Динамика внутреннего рынка и анонсированные покращання – нам обещают скорее обвал цен на желую недвижимость в сроках год-полтора, в этой ситуации залазить в длинную кредитную кабалу – нет смысла для тех, кто имеет шанс этот кредит выплатить. А выдавать кредиты тем кто их выплатить не сможет – не интересно банкам. Уроки 2008 года еще не забыты однако. Итого, зачем вообще эта программа?

Olga Fly: Вы наверное очень удивитесь, но на самом деле за 2 последних года цены на недвижимость в Киеве медленно но уверенно ползут вверх. Сама этому очень удивляюсь сравнивая с зарплатой, но в 2002 году была такая же ситуация.

Хол Лик: Им некогда. Они усовершенствуют закон «о языках».Ну просто никак нам без языка *(На «доступному житлі» поставлена жирна крапка? //*

Корреспондент.net

(http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/pavlopetrenko/a97952). – 2013. – 7.02).